

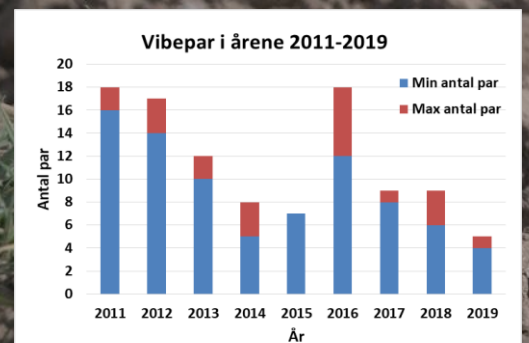
I Vibens tjeneste. Vibeforår i landbrugslandet, opdatering 2019.

Af Niels Andersen

Indhold

Mine Vibeundersøgelser	2
Det dårlige Vibeforår 2019	5
Fra over 400 par til under 10	9
Genbesøg på 4 jyske lokaliteter	11
Se til Siø	12
At tælle Viber op	14
Nyt fra Vibeværnsfronten	16
Især om fælleskampagnen med landbruget "Sammen om at hjælpe Viben"	
Lille lavning, stor virkning	20
De 22 landbrugsfugle	23
Samlede jagttagelser	28
Efterskrift	32
Tak	34
Kilder og supplerende læsning	35

Foto: Leif Bisschop-Larsen

Sammenfatning

Dette er min 2019-afrapportering om Vibeforårets forløb i landbrugslandet vest for Svendborg. Et selvbestaltet amatørprojekt, der nu på 9. ynglesæson overvåger 1250 ha landbrugsjord med alt, hvad det indbefatter af landbrugsdrift, afgrøder, Viber og andet fugleliv. Projektet forløber over de fire måneder fra marts til og med juni. I 2019 landede antallet af feltdage i perioden på 115 ud af de 122 mulige. Et stort materiale med 11.935 observationer. Der blev set 37.422 fugle fordelt på 104 arter. Undervejs opleves alt fra bundkulde til hedebløge, fra vinter til sommer, fra knugende vinterstilhed til lydtafet af jublende lærkesang, kort sagt hele forårets drejebog under åben himmel.

Det har i år været et begivenhedsrigt år også udenfor selve turene med den første fælleskampagne med landbruget under overskriften "Sammen om at hjælpe Viben" forløbende parallelt. Samtidig var Vibernes antal presset helt i bund så det blev det dårligste Vibeforår siden begyndelsen i 2011. Så alt imens bestræbelserne på at redde Viben i landbrugslandet rykker tættere på, så rykker Viben tættere på afgrunden.

Årets rapport beskriver i detaljer, hvordan de fire måneder spænder af ude på markerne, set fra et Vibesynspunkt. Og med arbejds horisonten på 9 år, er det naturligt at drage sammenligninger med tidligere år, hvor samme metodik er anvendt. Derfor vises en del sammenlignende skemaer så det hurtige overblik bevares.

Viben er i voldsom tilbagegang i agerlandet, og der inddrages grundmateriale, der belyser forholdene. Jeg har også fået plads til et afsnit om at tælle Viber op, hvad enten der kun er tid til et enkelt besøg, eller måske 3-5 registreringer i løbet af ynglesæsonen og jeg har udarbejdet et skema til brug for det. Det er vigtigt at dokumentere tilbagegangen med skudsikkert talmateriale. En tilbagegang, som man ellers ikke ser eller hører. Gør man i øvrigt en indsats for Viben, så kan tilbagegang vendes til fremgang. De våde lavninger, forårsafgrøder, udeladelse af tromling kan hjælpe markviberne, men også engviberne kan "dyrkes" og styrkes i antal med en målrettet og Vibevenlig drift.

I øvrigt berettes om DOF's bestræbelser på at styrke Viben sammen med landbruget i fælleskampagnen, der følges op i 2020. Til sidst vises i oversigtform, hvilke 104 fuglearter, der blev set i år og i hvilket antal. Der vises sammenlignende tal fra 2016 og frem. I efterskriftet samles op på nogle Vibevigtige forhold, som indsatsen for den folkekære forårsbebuder gennem 9 år foreløbig har afsløret og som kan anvendes af et landbrugserhverv, hvis selvforståelse som naturforvalter er afgrundsdyb forskellig fra det øvrige samfunds opfattelse. Mit projekt er i år foregået under overskriften "I Vibens tjeneste".

I Vibens tjeneste. Vibeforår i landbrugslandet, opdatering 2019.

Mine Vibeundersøgelser

Vibeforår i landbrugslandet blev den arbejdstitel, som jeg i 2011 påbegyndte mit såkaldt selvbestaltede amatørvibeprojekt i agerlandet vest for Svendborg under. Her 9 ynglesæsoner senere er rammerne stadig de samme: At opgøre antallet af Vibepar i et ca. 1250 ha stort, rektangulært landbrugsområde defineret ud fra det første års forekomst af ynglende Viber. Et forsøg på at holde de ynglende Viber antal op imod landbrugsdriften, derfor blev det til daglige besøg i de fire yngleaktive måneder fra marts til og med juni. I de seneste 7 år har antallet af besøg ligget på mellem 112 og 115 i løbet af de 122 dage, der er til rådighed. Der har i praksis været talt op i 9 markblokke gennem årene, med ca.

År	Obs-dage	Markblokke
2011	15	6
2012	53	7
2013	113	7
2014	112	9
2015	112	10
2016	114	10
2017	114	9
2018	115	9
2019	115	9-10

35 stop for at overskue og dække Vibemarkerne bedst muligt på et fuldstændigt identisk ruteforløb.

Udover kortlægningen af Vibeterritorierne, blev her dagligt samtidig noteret alle fuglearter i, på, over og ved de 9 marker, desuden også Hare, Rådyr, Ræv og kat, der alle kan have betydning som synlig kvalitetsindikator for fuglenes forekomst. Se oversigten for de seneste 4 års iagttagelser side 28. Enhver landbrugsaktivitet er på daglig basis noteret ned fra de pågældende marker, og der udarbejdes et kort over afgrøderne i hele feltet på de 1250 ha.

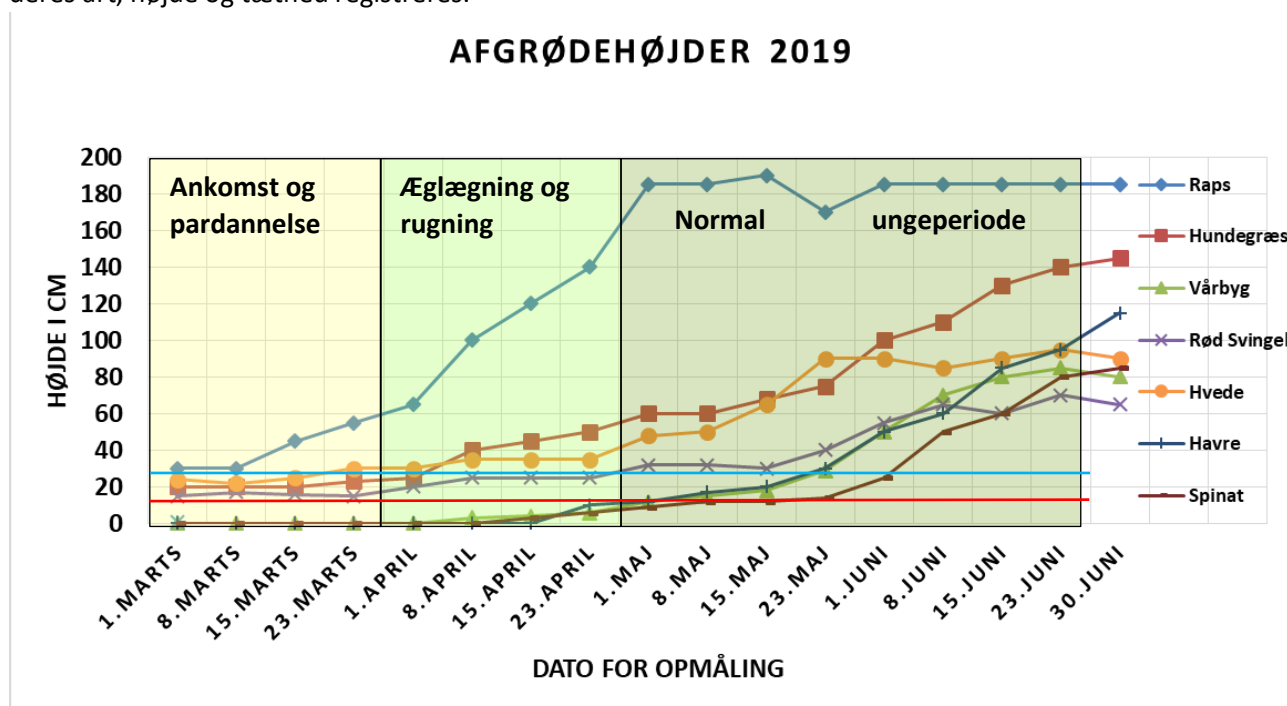
Det er kort sagt et stort og systematisk arbejde, der år for år er direkte sammenligneligt. Som det specielle her, så foregår mine registreringer i landbrugslandet, derude hvor fuglefolket sjældent lader sig motivere til grundig og vedholdende ornitologisk aktivitet.

Samtidig er 62 % af Danmarks landskab underkastet netop landbrugsdrift, og fuglene i landbrugslandet har over det seneste halve århundrede reageret negativt på de strukturforandringer, den stadig stigende produktionsoptimering af landbrugsdriften har medført. Nedenfor ses mit årshjul i Vibens tjeneste.

Måned	Aktivitet	Viber	Landbrugsdrift
Januar	Næsten daglig cykeltur med kikkert rundt i hele området.	Evt. forårsankomst i hele området eftersøges og noteres.	Drift noteres. Hver måned måles afgrødehøjde, fotodokumenteres.
Februar			
Marts	Daglig cykeltur og notesblok, kikkert og teleskop. Stop og obs. ved 37 punkter, hvor alle arter noteres i notesbog.	Viberne optælles dagligt i markblokkene. Der noteres adfærd. Rugende fugle stedfæstes og ungekuld registreres.	Der måles afgrødehøjde en gang om ugen. Samlet afgrødekort udarbejdes. Driften noteres. Fotodokumentation.
April			
Maj			
Juni			
Juli	Næsten daglig cykeltur med kikkert og notesblok med stop ved de enkelte markblokke. Der iagttages og noteres specielle hændelser ude omkring i hele undersøgelsesområdet.	Der følges op på evt. ungekuld hvis de er til stede. Træk, fødesøgnings- og rastforhold noteres, herunder eftersøges og optælles på eventuelle fourageringspladser i området og landbrugslandet i det hele taget.	Høsten følges og al aktivitet på marken noteres ind i skema. Fotodokumenteres. Jordbehandling og tilsåning af næste års afgrøder noteres. Evt. afgrødehøjde måles.
August			
September			
Oktober			
November			
December			

Vibens yngleforhold har jeg kædet sammen med landbrugsdriften, derfor de daglige registreringer, hvor alle landbrugsaktiviteter noteres og fotodokumenteres, ligesom dyrehold og alle afgrøder på markerne, deres art, højde og tæthed registreres.

Afgrødernes højde gennem sæsonen koblet sammen med Vibeforåret. Kun de relevante afgrøder fra mit undersøgelsesområde er medtaget. Jeg foretager opmålinger med ca. en uges mellemrum. Bo Svenning Petersen har i EUROPEAN UNION MANAGEMENT PLAN FOR LAPWING 2009-2011 givet en detaljeret beskrivelse af afgrødehøjdens betydning for, hvilke marker Viben slår sig ned på for at yngle. Generelt foretrækkes en vegetationshøjde under 15 cm (markeret med vandret rød streg). Afgrødehøjden skal endda helst være under 8 cm i tæt og 15 cm i mere åbne afgrøder. Der tolereres op til 30 cm (blå vandret streg), hvor planteafstanden er stor. Det giver selvfølgelig marker med vårafgrøder et fortrin fremfor fx efterårssåede hvedemarkers vækstofforspring. Det fortæller også, hvorfor Viben generelt klarer sig så dårligt på markerne. Nedenfor ses i et skema, hvor tæt afgrøderne står på markerne, også det giver et fingerpeg om, hvilke afgrøder Viben foretrækker. + betyder med græsudlæg.

Afgrøde	Vårbyg	Vårbyg +	Havre	Spinat	Vinterhvede	Vinterbyg	Raps	Frøgræs	Afgræsset
Rækkeafstand	13 cm	25 cm	12 cm	45 cm	12-16 cm	12 cm	20 cm +	Tæt år 2	Tæt

Mit arbejde påbegyndtes i 2011 som ren Viberegistrering på den dystre baggrund, at jeg havde konstateret, at flere og flere Vibemarkers stod tomme og at de få tilbageblevne rummede stadig tyndere bestande. Jeg kunne konstatere i forlængelse af ovenstående, at Viberne tilsyneladende foretrak marker med et lavt og åbent vegetationsdække, gerne med fugtige lavninger i tilknytning og at yngleparrene derfor de enkelte år flyttede rundt mellem markerne og slog sig ned, hvor disse forhold bedst kunne tilgodeses.

På næste side er en detaljeret oversigt over ikke blot årets samlede Vibeantal i de 9 markblokke (M 1 - M 9) henover sæsonen i 15-dagesintervaller. Der ses også registreringen for alle de seneste 4 år. Afgrøden i de pågældende markblokke er vist.

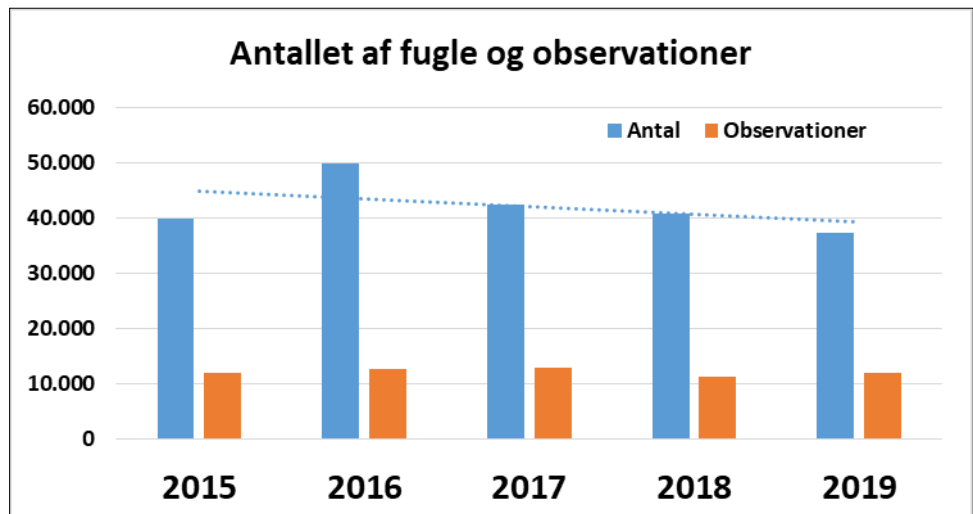
Alt noteres i felten, skrives ind på computer, bearbejdes og danner grundlag for alle de figurer, diagrammer, tabeller og skemaer, som der er så mange af og som hvert år får et nyt og aktuelt sammenligningsgrundlag tilføjet. Det er det, der sker når indsatsen er identisk år efter år.

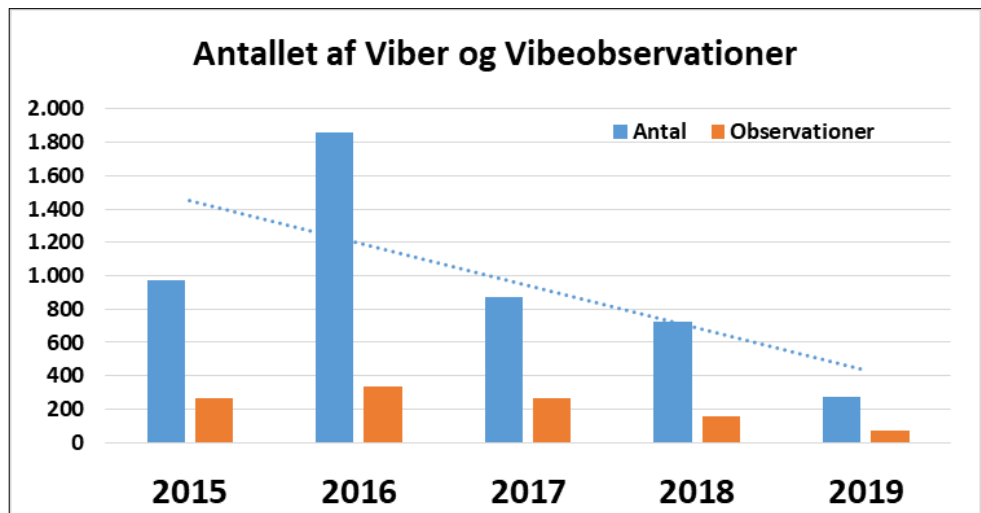
Vibe	Afgrøde	1.-15. marts	16.-31. marts	1.-15. april	16.-30. april	1.-15. maj	16.-31. maj	1.-15. juni	16.-30. juni	Antal i alt
M 1 2016	Frøgræs		5	1	1	3	1	11		22
M 1 2017	Frøgræs	3	17	10	13			2		45
M 1 2018	Vårbyg	5	2		1			2		10
M 1 2019	Frøgræs									0
M 2 2016	Hvede	13	28	29	11	5	17	12	17	132
M 2 2017	Frøgræs	2	5							7
M 2 2018	Frøgræs						3	2		5
M 2 2019	Frøgræs									0
M 3 2016	Frø/byg	149	191	100	52	110	111	125	106	944
M 3 2017	Vårbyg	11	3	12	14	61	59	53	32	245
M 3 2018	Spinat		8		35	85	93	81	48	350
M 3 2019	Hvede	10			2	2	3		1	18
M 4 2016	Hvede				2	2	6			10
M 4 2017	Hvede	3	1					1		5
M 4 2018	Hvede	26	87	1				4	2	120
M 4 2019	Vårbyg/H		125	52	28				2	207
M 5 2016	Vårbyg		8	5	15	2	1			31
M 5 2017	Frøgræs								3	3
M 5 2018	Frøgræs	1							1	2
M 5 2019	Frøgræs	10	5	1			1	2	1	20
M 6 2016	S/H/V	2	8	6	13	22	3		1	55
M 6 2017	Spinat			8	37	70	72	78	10	275
M 6 2018	Hvede	2	1							3
M 6 2019	V/Hvede			1						1
M 7 2016	Hvede	205	116	168	112	31		2		634
M 7 2017	Hvede	30	96	44	5					175
M 7 2018	Spinat		3		11	40	64	16	12	146
M 7 2019	Hvede	5					2	1		8
M 8 2016	Frøgræs									0
M 8 2017	Vårbyg		9	7	39	44	14	2		115
M 8 2018	Raps		3	29	1					33
M 8 2018	Hvede +	2								2
M 9 2016	Frøgræs	9	22	3						34
M 9 2017	Raps									0
M 9 2018	Hvede	22	26	4						52
M 9 2019	Frøgræs	3			1	2	12	1	1	20
I alt 2016		378	378	312	206	175	139	150	124	1862
I alt 2017		49	134	81	108	175	145	136	45	870
I alt 2018		55	130	34	82	125	160	101	62	721
I alt 2019		30	130	54	31	4	18	4	5	276

I 2019 landede årets feltdage på 115, med i alt 11.935 observationer af 37.422 fugle fordelt på 104 arter. Der er altså tale om et stort og robust materiale, men som sammenlignet med de fire foregående år viser en vigende tendens.

Udviklingen gennem de nu seneste 5 år af antallet af fugle og observationer. Indsat tendenslinje.

Udviklingen gennem de nu seneste 5 år af antallet af Viber og Vibeobservationer. Indsat tendenslinje.

En vigende tendens er for mild en tolkning af alene Vibens situation. I det tilsvarende diagram over Vibens forekomst i undersøgelsesområdet, er tallene meget mere dramatiske. Her springer det forhold, at der er forskel på summen af

fugle og observationer, i øjnene. 10 ynglefugle på en mark tæller kun som en observation, det gør 2 fugle på marken også. Antallet af individer svinger altså langt mere end antallet af observationer. Det store antal Viber i 2016 i diagrammet her og i tabellen side 4 skyldes de meget våde forhold i vinter og forår og som gav anledning til at min Viberapport det år fik titlen: "Jo vådere, jo Vibere."

Det dårlige Vibeforår 2019

Her er der så allerede taget hul på, at Vibeforåret 2019 i mit undersøgelsesområde var usædvanligt ringe, faktisk det dårligste i de nu 9 ynglesæsoner, jeg minutiøst har fulgt Vibernes forekomst i landbrugslandet vest for Svendborg.

I mit undersøgelsesfelt på 1250 ha holder jeg hvert år holdt øje med alle markerne. Det på trods af, at af Viberne gennem årene kun har ynglet i 9 af markerne med et samlet areal på 250 ha, der står altså 1000 Vibetomme ha tilbage, måske lidt mindre, da restarealet også omfatter veje, skov og landsbybebyggelse. Jeg benævner markblok 1 til markblok 9 af nemheds skyld som M 1, M 2, M 3...M 9, forkortelser som benyttes overalt i mine rapporter. Det har vist sig, at Viberne ofte vender tilbage til tidligere benyttede marker, hvis forholdene tillader det, men ingen af de 9 marker har været beboet af ynglende Viber i alle årene, 6 år er det højeste. I 2019 fandtes et varslende par i en spinatmark udenfor de 9 normalt benyttede marker, i tabellen på næste side betegnet M X.

	M 1	M 2	M 3	M 4	M 5	M 6	M 7	M 8	M 9	M X	Par, i alt
2011	0-2	3	3	3	4	3					16-18
2012	0-1	3	3	3	4	3					14-17
2013				0-1	6-7	2-3	1-2				10-12
2014							4	3	1		5-8
2015			3		2				2		7
2016		1	8		1	0-2	5		1		12-18
2017			3			3		3			8-9
2018			3				3	0-3			6-9
2019				3-4						1	4-5
I alt	0-3	7	23	9-11	17-19	11-14	13-14	6-9	4	1	82-104

Tabel over Vibeparrenes fordeling i de 9 - 10 markblokke M 1 - M X 2011-2019. Det ses, at ikke en eneste markblok har huset Viber i alle år. Fuglene flytter altså rundt, formentlig efter afgrøderne. Hvad de går efter, kan ses i næste tabel.

Den næste tabel fortæller, hvilke afgrøder, Viberne har foretrukket på ynglepladsen i agerlandet. Det ses, at vårafgrøder og vinterafgrøder stort set er blevet benyttet i lige høj grad. I de senere år er der tendens til, at vårafgrøderne tager over, mens markerne med den efterårssåede vinterhvede især indtil 2016 indtog en stor plads som redeplacering for Viberne. Her spiller det selvfølgelig også ind, at vinterafgrøder -med hveden som dominerende- de seneste 30 år har optaget ca. 1 mio. ha af Danmarks landbrugsareal på 2,6 mio. ha, svarende til 37 %.

Oversigt over antallet af ynglepar i afgrøderne over de 9 år, jeg har fulgt Viberne i mit sydfynske undersøgelsesfelt på 1250 ha. Vårbyg + dækker over udlæg af frøgræs, det være sig hundegræs, rød svingel, engrapgræs, strandsvingel eller rajgræs, som er de frøgræsser, der gennem årene har været dyrket her. I de seneste tre år ligger tyngden nu blandt yngleparrene i de forårssåede afgrøder.

	Vårafgrøder				Vinterafgrøder			Flerårige afgrøder		Par I alt
	Vårbyg	Vårbyg +	Havre	Spinat	Vinterhvede	Vinterbyg	Raps	Frøgræs	Afgræsset	
2011	3+1				3+3+3	3		0-2		16-18
2012		2-3+2-3+2			4	3		0-1+1		14-17
2013					6-7+ 1-2		2	1		10-12
2014	1	(3)				4				5-8
2015	2				2			3		7
2016	6-9	(2)			5			(1-2)	1	12-18
2017	4-5		1	3						8-9
2018				3+3			0-3			6-9
2019	3-4			1						4-5
Sum	20-25	11-13	1	10	27-29	10	2-5	6-10	1	82-104

2019 var et dårligt Vibeår i det sydfynske landbrugsland. Fuglene ankom ellers planmæssigt efter en mild vinter, flest i den første uge af marts, men der var tale om spredte forekomster, og som det ses i nedenstående ankomstskema, så var der marker, hvor Viberne end ikke blev iagttaget overhovedet i projektperiodens fire måneder.

Markblok	M 1	M 2	M 3	M 4	M 5	M 6	M 7	M 8	M 9
Ankomstdato			22/2	16/3	6/3		4/3	12/3	4/3
Antal			1	10	6		3	2	3

Markblok 4 tiltrak sig hurtigt opmærksomheden i sidste halvdel af marts. Dels var det 7 år siden marken sidst lagde jord til Vibereder, dels lå marken hen som sort pløjejord efter at olieræddiken var pløjet ned den

5. januar. Marken er bakket og har gennem mange år huset tre vindmøller. Det blev ved de daglige besøg efter første registrering den 16. marts mere og mere tydeligt, at netop her ville Viberne slå sig ned, i dagene derefter sås territorial sangflugt, redeskrab, stråkast og vuggen. Den 25. marts må også hunnerne være ankommet, for den dato sås parring første gang. Den 30. marts lå den første hun på rede, og allerede to dage senere den 1. april var der to fuldlagte kuld i marken. Disse blev samme dag afmærket med svajestokke med landmandens accept, idet markarbejdet var forestående.

1. april, fuldlagt kuld M 4

1. april, fuldlagt kuld, M 4

14. april, fuldlagt kuld, M 4

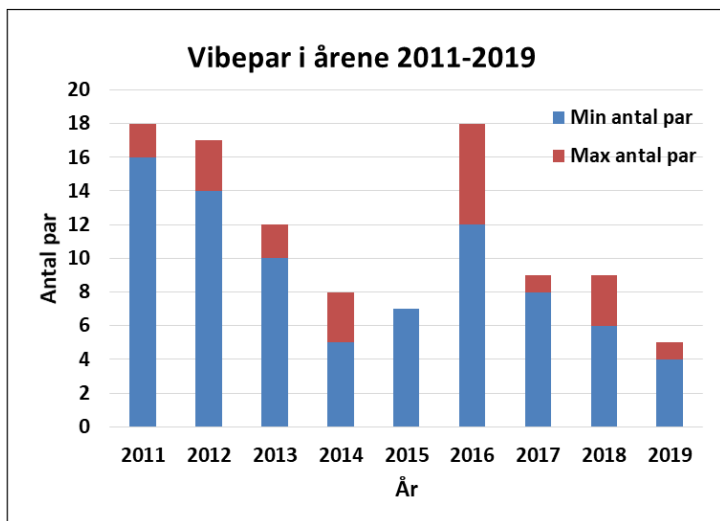
Disse to reder blev således skånet, da harvning og tilsåning med vårbyg foregik i de følgende dage. Før markarbejdet skønnede jeg bestanden til 4 etablerede par, men på grund af niveauforskellen i marken, var det svært at få det fulde overblik. Bedre blev det ikke, da betingelsen for at skåne rederne var et af landmanden udstedt færdselsforbud på de tilstødende markveje som ”noget for noget”, et forbud jeg valgte at rette ind efter for ikke at eskalere situationen. Den 14. april fandt jeg yderligere en rede, så der var altså mindst 3 reder. De to første reder blev lagt i pløjemarken, mens det tredje kuld blev lagt efter at marken var harvet og tilsået, dette sidstnævnte kuld var altså fuldlagt 12 dage efter tilsåningen af marken, og drejer sig formentlig om et kuld, der i første omgang gik tabt under jordbehandlingen 31. marts-1. april.

”Vuggende” Vibe. Et af parringsritualerne på jorden. Den vuggende Vibehan viser de kanelbrune underhalefjer i retning mod hunnen. Ofte følges denne adfærd op af stråkast og redeskrab. Foto: Erik Thomsen.

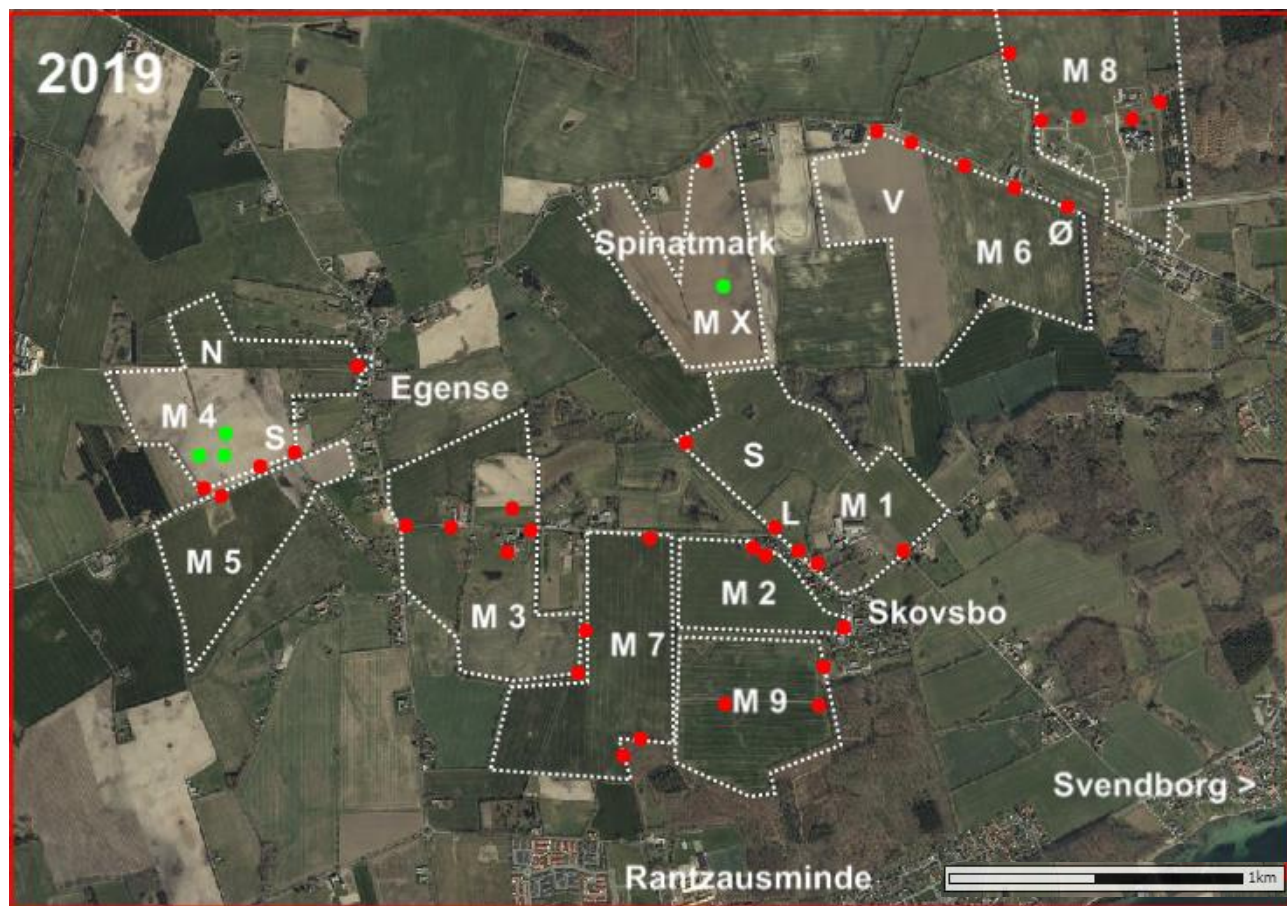

Ynglefuglene synkroniserer ofte deres yngleforløb, og med en uges restituering og fem dage til at lægge de fire æg (der er en overspringsdag) passer regnskabet. Altså 3 sikre par i M 4 og måske endnu en uopdaget redeplacering set i forhold til etablerede territorier, giver 4 par i marken.

Desværre havde ingen af de tre afmærkede reder succes, idet de rugende fugle efter nogen tid forsvandt, formentlig fordi rederne blev præderet. I forhold til sidste års succeshistorie med at afmærke 6 reder i spinatmarker, har dette års tre afmærkninger på nøgne marker altså ikke ført til unger. Måske fordi der efter tilsåning i vårbyg ikke er samme overfladeforstyrrende markarbejde, men i høj grad også fordi afmærkningen med to svajestokke 10 m på hver side af reden i kørselsretningen efter spiringen af kornet efterlader en smal og bar ø i den ellers grønne mark, der måske kan virke tillokkende for æggerøvere som ræv, måger og

kragefugle.

Mit undersøgelsesområde er beliggende vest for Svendborg. Markblokkene er nummererede. De 37 daglige observationspunkter er markeret med røde prikker, mens placeringen af de 3 + 1 Vibereder er markeret med grønne prikker. Der var formentlig nok et par i M 4, Den eneste grønne prik i M X er i årets spinatmark. Ortofoto fra 2019.

Sidste og eneste succesfulde par slog sig ned udenfor de 9 overvågede markblokke i en spinatmark, her benævnt M X. Marken blev tilsået med frøspinat den 2. april, og blev således ikke minutløst overvåget fra sæsonens start. Fra 18. maj og flere gange derefter sås territorialflugt over marken. Der blev radrenset den 21. maj og sprøjtet den 29. maj, men det formodede kuld overlevede tilsyneladende, da hannen sås jage kragetøj på porten adskillige gange i slutningen af maj og frem til sidste observation den 15. juni. Spinatafgrøden var nu 60 cm høj og fuglene svære at følge, men iagttagelsernes karakter var så overbevisende, at jeg ikke var i tvivl om, at der har været et par, der også har fået unger. Det skal dog tilføjes, at det i den langstrakte og bakkede mark ikke var muligt at lokalisere den rugende fugl, hvorfor redeafmærkning ikke blev aktuel. 2019 blev altså et år, hvor jeg ikke så en eneste Vibekylling i mit sydfynske område.

Fra over 400 par til under 10

Jeg finder hvert år plads i mine rapporter til sammenligninger med Vibens bestandstørrelser gennem tiden, det være sig i Danmark eller mere beskedent på lokalitetsniveau. Af diagrammet på side 8, fremgår det at i mit undersøgelsesområde går det nedad bakke. De dårlige Vibeår er i overtal, men tidsperioden er kun 9 år. På landsplan har der været tale om en dramatisk nedgang, og man skal selvfølgelig være sig for at sætte tal på, når kilderne er usikre. Alligevel lægger jeg bombastisk ud: For et par år siden gjorde jeg mig tanker over bestandstørrelsen på baggrund af DOF's tidligere formand Vagn Holsteins optællinger på Nordfyn. Holstein giver i en mere end 50 siders lang artikel fra 1926 en talmæssig vurdering af det fugleliv, der udfoldede sig på Einsidelsborgs 1700 ha store tilliggende. De 500 ha bestod af skov, hvilket i Vibesammenhæng giver ca. 1200 ha åbent land, hovedsagelig bestående af agerland (800 ha), mose,

Kort over Holsteins undersøgelsesområde 1928. Indsat enkelte stednavne.

inddæmning og fælled. Enge og strandenge har derfor udgjort de resterende ca. 400 ha.

I sin artikel i Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift, DOFT, 20. årgang, hæfte II, september 1926 (*Fuglelivet paa Einsidelsborg Gods. Iagttagelser fra 1922 til 1925*) anslår Holstein Vibernes parantal til at ligge mellem 400 og 600, hvilket med positive briller i gennemsnit giver ca. **0,5 par pr. ha.** Alene om Inddæmningens strandenge skrev Holstein: "Overalt er vi omsværet af Viber, hvoraf her findes hundreder af par." I år, altså 2019 lokkede jeg så den stedkendte og grundige ornitolog Kurt Due Johansen til at besøge Holsteins Vibeeldorado for at få talsat ændringerne. Og jeg skal da love for, at der er sket en tilbagegang! Fra Viberigdom på Einsidelsborgs 1200 ha til Vibefattigdom på Egebjerggårds

Nyeste geodætiske kort. Kurts Viberegistreringer er indsat ● sikker, ● mulig.

samme marker i dag. To optællinger (15/4 og 1/5) brugte Kurt til at nå frem til blot 4 sikre Vibepar og 6 usikre. Og højt sat bliver det så 10 par. Sat op i mod de 400-600 par 94 år tidligere. Altså fra over 400 par til under 10 par. 98 % af Viberne er forsvundet. En nedtur af dimensioner til Vibefattigdom, men måske ikke uden sidestykke, for i mit eget undersøgelsesområde ved Egense, vest for Svendborg, som jo i grove træk er at sammenligne størrelsesmæssigt, har der gennem mine 9 års undersøgelser været et gennemsnit på 10, altså i snit 0,008 par pr. ha. Eller mindre end en halvtredsindstyvendedel af hvad Holstein fandt 62 km længere mod NNV, men i en tæthed, som svarer til Kurts tal fra Egebjerggård. Man har i sandhed lært at være nøjsom!

Nu er jeg jo ikke videnskabsmand,

så jeg kan tillade mig lidt uvidenskabelige metoder. Derfor kunne min næste øvelse være at beregne på Holsteins tal og derved nå frem til, at der i 1925 var op mod 2.000.000 par Viber, 2 millioner par! Selvom landet dengang var rigt på Viber, var tallet dog ikke i 2-millionersklassen, for som minimum må skove og byer nødvendigvis fragå, men nedenfor har jeg dog beregnet på tallene med alle tænkelige forbehold. Desværre synes jeg at få mere og mere ret, jo flere undersøgelser, jeg kender til og inddrager.

År	Kilde	Par/ha	Ha	Vibepar	Omregnet til Danmark
1922-1926	V. Holstein	0,5	1.200	400-600	1.325.000
1930-1950	J. Steensberg	0,4	3.270.000		1.000.000-1.308.000
1950	P. Hald-Mortensen	0,5	860.000		430.000-500.000
1976	Punkttællingerne				100.000
1977-79	Bak & Ettrup, 1979	Eng: 0,12 mark: 0,01	Eng: 279.300 mark: 2.647.600		60.000 Eng: 33.500, mark: 26.500
1979	K. M. Olsen 1992				68.000
1987-1988	K. M. Olsen 1992				30.000-50.000
1995-2000	O. Thorup 2006				30.000-45.000
2011	BirdLife/DOF		2.650.000		20.000
2009-2015	O. Thorup 2018				Max 25.500
2011-2019	N. Andersen	0,008	1.250	Gns. 10	21.905
2019	Kurt Due Johansen	0,008	1.200	4-10	Max 22.000

Et ædrueligt forsøg på at talsætte den danske Vibebestand gennem de seneste knap 100 år. I sandhed ikke en optimistisk øvelse, men realistisk nok, selvom tidligere tiders bestandsopgivelser især beror på skøn. Poul Hald-Mortensens tal er beregnet ud fra to parametre i forhold til Danmarks areal henholdsvis landbrugsareal. Bak og

Ettrups ud fra en begrundet fastsættelse af 0,12 par pr ha for eng og 0,01 par pr ha mark og så ganget op med de på tidspunktet opgjorte samlede arealer for mark og eng. Det er jo også sådan, at man når frem til det autoritative tal i 2011, som DOF indberettede til BirdLife International. Tallene fra flere undersøgelser og mine egne tal nederst er skaleret op. Uvidenskabeligt eller ej, så viser det sig hver gang, jeg finder nye oplysninger, at de desværre passer fuldstændig ind i billedet.

Genbesøg på 4 jyske lokaliteter

Henning Ettrups beregninger i skemaet side 10 baserede sig på det omfattende kendskab, man opnår ved at beskæftige sig med Viben gennem mange år, både i felten og ved skrivebordet for at udfylde det hul, der var i sluthalvfjerdserne for en undersøgelse af danske Vibers ynglesæson og produktivitet. Til DOFT skrev han sammen med Bjarne Bak den omfattende, banebrydende og internationalt anerkendte artikel: "Nogle træk af danske Vibers *Vanellus vanellus* yngleforhold", som blev publiceret i 1985. Feltundersøgelserne til artiklen blev foretaget på de fire jyske lokaliteter, der ses afmærket på et samtidigt kort til højre, og som strakte sig over årene 1977-79. På opfordring er det lykket at få Henning Ettrup til i 2019 at genbesøge de fire lokaliteter efter 40 år. Og selvom hans optællinger kun baserer sig på et enkelt besøg, så er det dog på et optimalt og anbefalet tidspunkt for registrering af Viben som ynglefugl. Her følger hans rapport ubeskåret: **"Vibe-tælling, april 2019.**

Jeg foretog i april gen-optælling af viber på de samme lokaliteter, som sidst i 1970-erne blev optalt. Optællingen er foretaget ved blot ét besøg på de forskellige lokaliteter, hvorfor resultaterne skal tages med et vist forbehold – alligevel er det nedslående tal.

Alrø, 15. april: Der er foretaget tælling i godt vejr på den østlige del af Alrø på areal bestående dels af dyrkede marker, dels strandeng. De dyrkede marker var enten ny-tilsåede, eller med vedvarende græs. Der er tilsyneladende ikke kreaturer på græs på engene længere.

Der blev konstateret 2 par viber, som opholdt sig umiddelbart vest for det oprindelige undersøgelsesområde på ny-tilsåede marker.

Der blev samme sted i 1977-79 talt mellem 8-13 par.

Løgstør, 16. april: Optælling foretaget i godt vejr, om end lidt blæsende. Tællingen er foretaget på strandengene nord for Løgstør. Området, der tidligere var afgræsset af kreaturer, er nu tilgroet i tagrør og/eller græsser. Der blev ikke set dyr på græs, men dele afgræsses formentligt ekstensivt.

Der blev set 1 fugl jagende overflyvende krage, samt 1 rede-skrabende fugl i hver sin ende af optællingsarealet. Det vurderes derfor, at der yngler 2 par på strandengene.

Der blev på samme strandenge i 1978-79 talt 13-26 par.

Aggersund, 16. april: Optælling foretaget i godt vejr, om end lidt blæsende. Tællingen er foretaget på strandengene syd for Aggersund (mellem byen og Limfjorden). Der foretages fin afgræsning (af de fleste) af engene, men ingen dyr endnu på græs.

Tællingen gav nedslående resultat med 0 par - der blev overhovedet ikke set viber på engene.

Der blev på samme strandenge i 1977-79 talt 19-22 par.

Kolindsund, 25. april: Tælling foretaget i godt vejr af den vestlige del af det afvandede Kolindsund. Længst mod vest (udenfor diget) er et vådt/oversvømmet engområde, mens der indenfor diget er opdyrkede marker afvekslende mellem vinter- og vårafgrøder.

Der blev talt 1 par i det vestlige våde engområde. På markerne indenfor diget blev det vurderet, at der var 4-6 par viber, alle på marker med vårsæd.

Der blev i samme område i 1978-79 talt 15-25 par viber”.

	Ha	1977-79	2019	Mark	Eng
Alrø	40	8-13 par	2 par	X	X
Løgstør	31,5	13-26 par	2 par		X
Aggersund	27,5	19-22 par	0 par		X
Kolindsund	400	15-25 par	5-7 par	X	X
Sum		55-86 par	9-11 par		

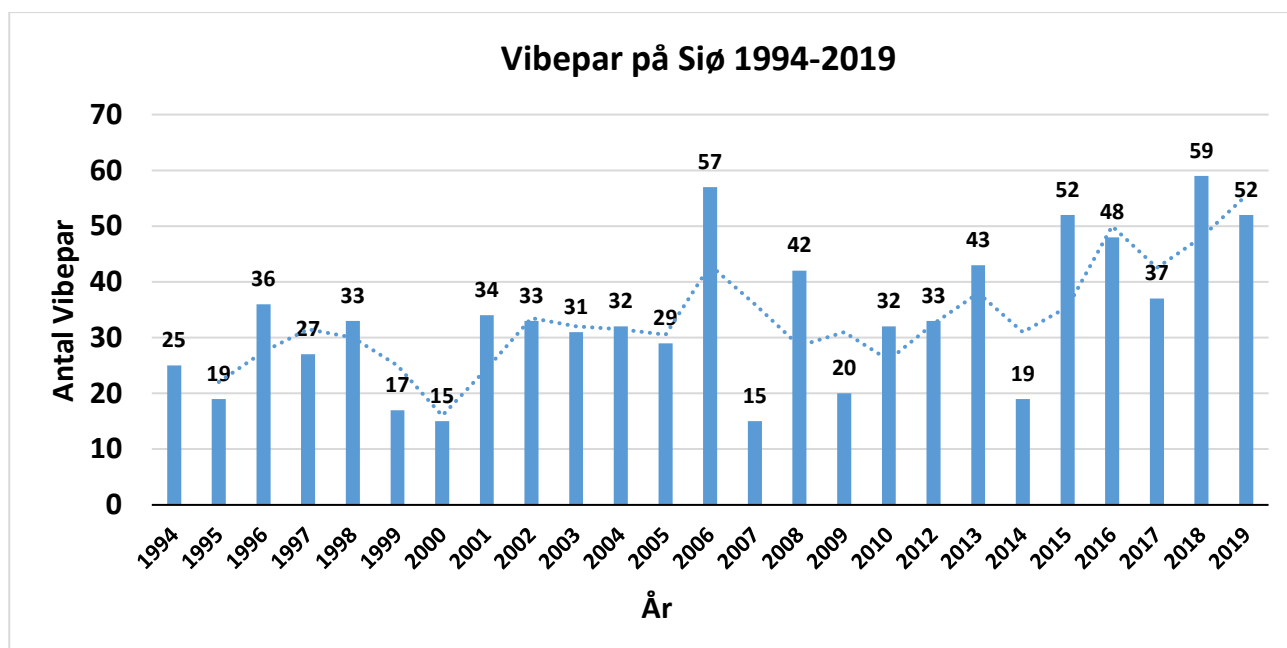
Her er Henning Ettrup's tal fra de 4 jyske Vibelokalteter, sat op i et overskueligt skema. Samlet set er der tale om, at bestanden nu er nede på mellem 13 - 16 % i forhold til 40 år tidligere.

Se til Siø

Heldigvis står det ikke alle steder så skidt til. Se bare til Siø. Her har Ole Goldschmidt over 25 år talt alle ynglefuglene op, og altså dermed også Viberne. Så takket være Oles omhyggelige tal, bringes denne solstrålehistorie. Her er der over de sidste 25 år sket en fordobling af Vibebestanden.

Siø er den landbrugsø, som passerer, hvis man kører fra Fyn over Tåsinge til Langeland, hvortil den også administrativt hører. Siø indgår i Natura 2000-område 127, Det Sydfynske Øhav. Her er bl.a. Splitterne og Sorthovedet Måge en del af det såkaldte udpegningsgrundlag, som skal sikres gode forhold. Det sydøstlige og lavtliggende hjørne (de tidligere Fugleholme), kan nu efter flere digebrud og oversvømmelser netop mønstre disse kolonirugende måge- og ternearter.

Her udførte kommune og lodsejer i begyndelsen af 2014 et projekt via ordningen ”Etablering af naturlige vandstandsforhold” som blev administreret af daværende NaturErhvervsstyrelsen. Efter eksperimenter med regulering af vandstanden bidrog det til at forbedre forholdene for en række fuglearter, herunder de nævnte arter – og Hættemåge. Projektet blev gennemført ved at stoppe pumpeaktiviteten og foretage

Ole Goldschmidt har gennem de sidste 25 år omhyggelig optalt ynglefuglene på Siø. Her vises Vibens bestandsudvikling

mindre terrænreguleringer, så der blev skabt fugtige lavninger og mindre øer på arealet. Samtidig blev det sikret, at vandet kunne ledes til udløbet ved havet ved ekstremt højvande, så reder ikke oversvømmes i yngleperioden. Desuden blev arealet hegnet til afgræsning af kreaturer, der bindes sent ud. Her er altså skabt ideelle forhold for vadefugle, måger og terner.

I 2018 blev den 133 ha store ø solgt og overgik fra svinebedrift til at være foderø for en kæmpe kvægbedrift på Tåsinge med 1400 malkekøer, så størstedelen nu henligger med fodermajs. Hvad majs som afgrøde betyder for Viberne er stadig et åbent spørgsmål. I Holland med en 8-10 gange så stor bestand som Danmark, yngler op imod halvdelen af Viberne netop i majsmarker. Og i Tyskland berettes fra enkelte delstater, at op imod en tredjedel af Viberne yngler i majsmarker. Kan Viben holde stand på Siø, hvor størstedelen nu drives med fodermajs? Med til Siøs historie hører også, at det for nylig med lodsejervilje, er lykket at få endnu et kvælstofprojekt godkendt af myndighederne. Derfor kan fuglene håbe på yderligere naturgenopretning, hvis det bliver gennemført.

Selvom Siø overvejende fremtræder som landbrugsø, slår det én når man hurtigt passerer øen ad rute 9, at der stadig er et rigt fugleliv af oprindeligt tilsnit, og man tænker, om fuglenes kollektive hukommelse mon kunne være så stærk, at mindet om tidligere tiders gode forhold slår igennem, og at sådan kunne det blive igen. Vibernes tætte tilstedeværelse tyder på det. Også Strandskaderne yngler stadig i markerne.

I administrativ forstand hører Siø med til Langeland, og Ole Goldschmidts grundige optællinger, hvor tallene i stor udstrækning er baseret på redefund, begrænser sig ikke kun til Siø, men omfatter 11 andre langelske lokaliteter. De er plottet ind på kortet til højre, hvor numrene svarer til skemaet nedenfor. Det ses, at bestanden i de to år stort set er uforandret.

Det er værd at bemærke, at alle de besøgte og optalte områder er englokaliteter, og for en stor dels vedkommende er det lokaliteter, der er fondsejede og hvor der drives naturpleje til fordel for fuglelivet.

	Viber på Langeland	2018	2019
1	Siø	59 par	52 par
2	Tryggelev Nor	8 par	9 par
3	Tryggelev Nor, eng	17 par	15 par
4	Salme Nor	3-4 par	3 par
5	Nørreballe Nor	12 par	18 par
6	Keldsnor	3 par	1 par
7	Gulstav Mose	2 par	3 par
8	Klise Nor	14 par	14 par
9	Snaremose Sø	2 par	5 par
10	Klæsø Nor	1 par	1 par
11	Botofte Skovmose	1 par	6 par
12	Påø Enge	5 par	3 par
	Ialt	127-28 par	130 par

At tælle Viber op

Når talen er om vadefugle, så skiller Viben sig ud alene på udseendet. Ofte er nemlig vadefuglene kamufleret i deres fjerdragt for ikke at stikke for meget ud fra omgivelserne og derved udgøre et let bytte for de efterstræbende rovdyr. Som kompensation, fristes man til at sige, så har Viben udviklet sit forsvar sammen med artsfæller, så de talstærkt kan afvise fjendtlige angreb. Den skjuler ikke sin rede i græstotternes beskyttende atmosfære eller "under frytlens tag", tværtimod. Reden anbringes helst, hvor der er åbent og bart, direkte på jorden med godt udkig ud over omgivelserne. Og således også til godt indkig for os mennesker, hvis vi er ude på at afdække dens hemmeligheder. Og for optælling af de rugende fugle er dette essentielt. Det har man selvfølgelig også fundet ud af fra videnskabeligt hold. Forskere og andre, der beskæftiger sig med opgørelse af bestandene, ved hvordan. Og man kan gøre dem kunsten efter. Se blot her fra en såkaldt optællingsmetodik fra DCE, som er Århus Universitets forskningsafdeling i det, der tidligere hed vildtbiologi, altså bestilt forskning i naturen, og som vi alle bliver klogere af. Her drejer det sig om en teknisk rapport om opgørelse af forekomsten af ynglefugle i projektområde Skjern Enge: *"Fjernkortlægning. Ved brug af teleskop fra (så vidt muligt) høje punkter i landskabet (bakker, diger, pumpehuse m.m.), eller fra ladet på en pickup truck, blev områder set igennem for tilstedeværelse af hhv. territoriehævdende fugle, rugende fugle og par. Disse blev indtegnet på detaljerede kort. Metoden var især egnet til at finde ynglende viber, lappedykkere og svømmeænder.*

*Vibeterritorier (hanner og par) blev fjernkortlagt ved brug af teleskop. Rugende fugle blev også registreret. Kortlægningen blev udført **en enkelt gang i perioden 23.-28. april** dækkende alle delområder. I områder, hvor vegetationen var høj, blev der gennemført en gennemgang til fods.*

Det vurderes, at den anvendte metode resulterede i en rimelig dækning. På trods af, at der var områder med høj vegetation, skønnes det, at mindst 95% af vibeterritorierne blev registreret".

Det kan altså med blot et enkelt besøg i sidste halvdel af april lade sig gøre at optælle helt op til 95 % af Vibebestanden i et område. Det var denne metode og kendsgerning Henning Ettrup benyttede sig af på de fire jyske lokaliteter. **Det må siges at være en beskeden indsats for at opnå en så uvurderlig viden.**

Fra en enkelt optælling til **to, eller "et par gange"**, som det hedder i Dansk Ornitologisk Forenings optællingsvejledning for Vibe. Det var ud fra disse anvisninger, Kurt Due Johansen opgjorde bestanden i Egebjerggårds 1200 ha.

Optællingsvejledning for Vibe

Ynglefugle

Viben indgår ikke i udpegningsgrundlagene for nogen IBA's, men da den er gullistet i Danmark, er det alligevel en oplagt art at optælle ynglebestandene af.

Ynglende viber tælles primært ved med kikkert eller teleskop at se efter rugende fugle (ofte rugende hun med vogtende han nær reden). Eventuelt kan territorier bestemmes ved strid mellem nabo-hanner. Når hannen foretager sine karakteristiske rundflyvninger over territoriet, vil det nemlig ofte også få nabohannerne til at flyve op og markere.

Bestanden kortlægges bedst ved fjernobservationer **et par gange** i perioden fra ca. 20. april til 15.-20. maj, dog alt afhængig af "forårets start". Ganske kort tid efter klækningen flyttes ungerne til fugtige områder, så det er afgørende at optællingen foretages inden da. Går man ind i yngleområderne, vil der ofte opstå så stor forvirring, at det er meget svært at adskille de enkelte par. Undersøgelser har vist, at op mod halvdel af yngleparrene da kan overses, så den forstyrrelse, som det giver at gå ind i selve området, bør undgås helt.

DOF's hjemmesides vejledning om optællinger af Viben. IBA betyder "International Bird Area" som er områder, der kan rumme op til 1 % af hele fly way-bestanden. Her er foreningens bud på optælling af ynglefuglen Viben.

Tror man ikke på, at man kan nøjes med et eller to besøg på en Vibelokalitet for at få pålidelige oplysninger

om Vibebestandens størrelse, kan man forsøge med en indsats på 3-5 besøg. Anbefalingerne stammer godt nok fra udlandet, men omsat til danske forhold, er de lige til at gå til. Beskrivelsen viser oven i købet, at man ikke behøver at stå tidligt op for at få det mest retvisende billede!

Jeg taler her om en engelsk undersøgelse, der beskæftiger sig med og kaster lys over, hvordan man tæller Viber op (Bolton et al.). I modsætning til DCE's optællinger fra Skjern Enge, eller DOF's vejledning, så er indsatsen som nævnt ikke begrænset til blot et enkelt eller to forsøg, men 3-5 optællinger henover foråret. De giver rigtig gode resultater og kan således være næste trin i en seriøs overvågning, hvis man vil prøve at arbejde lidt mere videnskabeligt og professionelt som amatør.

I appendikset til Boltons artikel, som dækker sig ind under betegnelsen "enkle undersøgelsesmetoder" gives direkte anvendelige og let tilgængelige facitter til, hvordan man kan nå frem til pålidelige resultater blot ud fra den beskedne indsats, som 3-5 optællinger med ca. tre ugers mellemrum, må siges at være. Herudover vil man også som sidegevinst få et godt indtryk af både ynglesucces og produktivitet. I skemaet her, vises de anbefalede foreslåede tidsrum, de 3-5 besøg skal falde indenfor.

Besøg	Startdato	Slutdato
1	24. marts	15. april
2	16. april	6. maj
3	7. maj	31. maj
4	1. juni	19. juni
5	20. juni	8. juli

De eksakte besøgsintervaller kan selvfølgelig variere efter lokale forhold, hvor fx de geografiske omstændigheder spiller ind i forhold til, hvornår yngletiden påbegyndes. Besøgene må imidlertid afpasses med 23 dages interval mellem 1., 2. og 3. besøg, mens perioden nedsættes til 19 dage for besøg 4 og 5. Når jeg har angivet 3-5 besøg, så skyldes det, at **såfremt der ikke noteres Viber ynglende på de første 3 besøg, eller hvor alle ynglefugle er forsvundet fra stedet på grund af, at kuldene er gået tabt op til 3. besøg, så behøver man ikke foretage yderligere optælling.** Her vil der så være tale om 0 produktivitet. Tæller man op, gøres det bedst på markbasis.

Ved hvert besøg undersøges de pågældende marker omhyggeligt med kikkert og gerne med teleskop og fra så gode udsigtspunkter, som muligt. Er man kørende i bil til stedet, kan det være en fordel at blive i bilen, så man kan få styr på voksne Viber, rugende fugle eller unger, uden af forstyrre. Det er nemlig meget lettere at tælle især unger, der bevæger sig rundt for at finde føde, end når de trykker på forældrefuglenes alarmering. I landbrugslandet må man anbefale denne metode, da færdsel ikke er tilladt på dyrkningsfla-

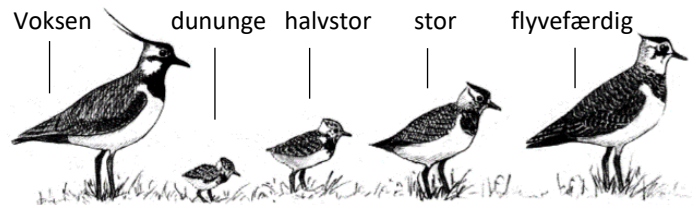

Viben er meget synlig og derfor taknemmelig at tælle op. Foruden sangflugt, ses ofte strid om territoriale grænser mellem nabohanner. Foto: Erik Thomsen.

den, men i det hele taget bør man undgå færdsel i Vibe-territorierne alene for at forstyrre fuglene mindst muligt. Og nu kommer jeg så tilbage til tidspunktet på dagen for optællingen, for det skal helst ske i tidsrummet mellem kl. 10 formiddag og kl. 16 eftermiddag. Tæl dog ikke op i koldt og regnfuldt vejr, ligesom der helst skal være vind under styrke 3 på Beaufort-skalaen, hvilket vil sige 4-5 m/sek. På næste side vises forslag til optællingsskema (efter Bolton), hvor 5 besøg over sæsonen kan udfyldes for op til 15 marker. Benyt evt. også kort.

Viber, optællingsskema for 5 besøg

Lokalitet:

1. besøg. Dato: / mellem 24/3-15/4

Marknummer, indtast evt. på kort	Fx	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Samlede antal voksne Viber	8															
Familier	0															
Dununger	0															
Halvstore unger	0															
Store unger	0															
Flyvefærdige	0															

2. besøg. Dato: / mellem 16/4-6/5

Marknummer, indtast evt. på kort	Fx	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Samlede antal voksne Viber	7															
Familier	1															
Dununger	2															
Halvstore unger	0															
Store unger	0															
Flyvefærdige	0															

3. besøg. Dato: / mellem 7/5-31/5

Marknummer, indtast evt. på kort	Fx	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Samlede antal voksne Viber	8															
Familier	4															
Dununger	4															
Halvstore unger	3															
Store unger	2															
Flyvefærdige	0															

4. besøg. Dato: / mellem 1/6-19/6

Marknummer, indtast evt. på kort	Fx	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Samlede antal voksne Viber	6															
Familier	4															
Dununger	0															
Halvstore unger	2															
Store unger	1															
Flyvefærdige	1															

5. besøg. Dato: / mellem 20/6-8/7

Marknummer, indtast evt. på kort	Fx	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Samlede antal voksne Viber	4															
Familier	2															
Dununger	0															
Halvstore unger	1															
Store unger	0															
Flyvefærdige	1															

Nyt fra Vibeværnsfronten

Under denne overskrift, plejer jeg at gøre status over, hvilke initiativer, der har været gjort indenfor Vibeindsatsen siden sidste års rapport. Og det er i sandhed ikke så få initiativer, der har været udført i Vibens tjeneste det sidste års tid, men alt imens bestræbelserne på at redde Viben således rykker tættere på, rykker Viben selv tættere på afgrundens rand.

1) "Mangfoldighed i agerlandet" var en åben høring på Christiansborg. Den blev afholdt den 25. oktober 2018. Her indledte den daværende Miljø- og fødevarerminister Jakob Ellemann-Jensen med at sige – efter hukommelsen – at "Viben, Lærken og Svalen er en del af vores nationalarv, som vi for enhver pris skal passe på".

Christiansborg, Fællessalen den 25. oktober 2018. Det var ved denne lejlighed, at daværende Miljø- og Fødevarerminister Jakob Ellemann-Jensen sagde, at "Viben, lærken og svalen er en del af vores nationalarv, som vi for enhver pris skal passe på". Til højre taler DOF's Henrik Wejding Vibens og de andre landbrugsfugles sag.

Det kunne være den bedste nyhed fra Vibeværnsfronten, nu var budskabet nået op på ministerniveau. På programmet var også Henrik Wejding fra DOF under punktet **Løsninger**. *Hvad skal forbedre forholdene for agerlandsfaunaen og skabe større mangfoldighed.*

Billede fra Vesterløkke ved Skanderborg, der dannede ramme for mødet i Odder-Skanderborg Landboforening under overskriften: Traktorer - Viber og lærker. Mødet indledes af politiassistent Kai Varisbøl (th), der fortalte om, hvad der kan ske, hvis man ikke har styr på traktoren og motorredskaberne. Billedet er altså ikke et eksempel på, at jeg måtte have politibeskyttelse for at tale Vibens sag i landbrugskredse. I midten landboforeningens formand Jens Gammelgaard. Foto: Helge Kjær Sørensen.

2) Jeg selv var i Landboforeningen Odder-Skanderborg og tale Vibens sag den 18. marts. Foredraget, der blev overværet af mere end 50 landmænd, var halvdelen af aftenens program, hvor første del handlede om færdsel med landbrugs-køretøjer på offentlig vej. Her viste politiassistent Kai Varisbøl en række eksempler på, at man som landmand ikke må sløse med sikkerheden. Mit eget bidrag hed "Viber og lærker i agerlandet. Hvordan har de det og hvordan tager vi hensyn til dem?" Her fortalte jeg overfor målgruppen også om den kommende fælleskampagne mellem Landbrug & Fødevarer og Dansk Ornitologisk Forening "Sammen om at hjælpe Viben". Da kampagnen på mange måder er en skelsættende begivenhed fra Vibeværnsfonten, vil jeg nedenfor

behandle den lidt udførligt og beskrive de mange sideeffekter.

3) Det vigtigste fra Vibeværnsfronten i 2018 er ubetinget fælleskampagnen mellem DOF og L&F. Det har længe været kendt, at den danske Vibebestand er mere eller mindre i frit fald, samlet set er tre ud af fire Viber forsvundet over de seneste 40 år. Især har landbrugets strukturelle ændringer over de seneste 5 årtier været hårde ved Markviberne, mens Engviberne har været ramt i mindre grad. Derfor er det oplagt, at bekymringerne for bestandsudviklingen må inddrage landbruget i et forsøg på løsning af Vibens nødlidende situation. Mine årlige rapporter kan have medvirket, idet jeg har gået målrettet efter at påvise sammenhængen mellem erhvervets driftsformer og Vibens aktuelle nedgang i landbrugslandet, hele tiden med fokus på at få landbruget til at påtage sig et medansvar for den negative udvikling. Det har ført til kontakt mellem Dansk Ornitologisk Forening og Landbrug & Fødevarer/SEGES, som endelig blev udmøntet i et møde på formandsplan i marts 2017, hvor Viben kom på dagsordenen og enighed i budskabet om, at vi skal være *"Sammen om at styrke Viben"* (overskrift i Landbrugsavisen den 30. marts 2017). Over 2018 har samarbejdet taget mere form og siden min sidste Viberapport fra efteråret 2018 er der sket et gennembrud. Det faglige samarbejde mellem DOF og

L&F/Seges blev henover vinteren formaliseret til en egentlig kampagne. Budskabet skulle beskrives i oplysende artikler i de to organisationers medlemsblade. DOF's "Fugle & natur" og L&F's "Landbrugsavisen". Jeg skrev sammen med Henrik Wejdling artiklen i december med deadline 31/12 kl. 23:59. Det var første gang, vi meldte ud om samarbejdet og artiklen kom selvfølgelig til at hedde: *"Sammen om at styrke Viben"*, bladet udkom i februar 2019. DOF tilbød i en henvendelse til foreningens lokalafdelinger, at de kunne få et orienterende og uddybende foredrag af enten Henrik Wejdling, næstformand og kampagnekoordinator i Østdanmark

eller Niels Andersen, lokalt kaldet VibeNiels i Vestdanmark. Det har mange af de 14 lokalafdelinger takket ja til. I øvrigt er det besluttet, at kampagnen om *"Sammen om at hjælpe Viben"* skal relanceres bredt overfor landmændene i februar 2020, så forårets markarbejde kan tilrettelægges i forhold til Viben.

En del af kampagnearbejdet forud for lanceringen var, at der skulle samles tilgængelig viden op til en fælles folder og informationsark med skudsikre anbefalinger til landbruget om, hvordan den enkelte landmand kunne hjælpe med til at bevare Viben på sin ejendom. Anbefalingerne blev målrettet ud fra tre situationer: 1) Omdriftsarealer eller eng- og græsarealer, 2) arealer, hvor Viben har ynglet for nylig og 3) hvor der er planer om etablering af lavbunds- eller vådområdeprojekter. Begge organisationers hjemmesider blev revideret og målrettet indsatsen for Viben under hensyntagen til, hvad der skal til for at skabe bedre forhold for Viberne i landbrugslandet. På DOF's <http://www.dof.dk/viber> er fx Manualen nu revideret og blevet til det mere mundrette *Opskrift på flere Viber på markerne*, men vigtigt er også, at der er link til et til lejligheden udarbejdet, omfattende kildnotat med faglige referencer.

L&F's faktaark blev omarbejdet og på den nyoprettede <http://www.lf.dk/viber> er alle kampagnens facetter beskrevet med landmændene som målgruppe. *"Hold marken våd og Viben kåd"*, lyder det fx fra en jysk landmand under punktet *De hjælper Viben*. I sandhed et udsagn *"i Vibens tjeneste"*.

Lanceringen af Vibekampagnen var planlagt til at falde sammen med den folkekære forårsbebuders tilbagekomst til landbrugslandet. Samarbejdsaftalen blev rost af ministeren, men lanceringen måtte udsættes, da den i begyndelsen af februar samtidig faldt oveni et andet stort og ambitiøst udspil *"Fælles løsninger- for natur og landbrug"* mellem DN og L&F om udtagning af 100.000 ha landbrugsjord til naturformål. Også denne aftale er perspektivrig og vil kunne hjælpe Viben, hvis den føres ud i livet.

Artiklen fra Fugle & Natur. 1. Feb 2019 bestod af i alt tre sider, her er gengivet de to.

Lidt mere om indholdet af DOF's og L&F's aftale: Tre landbrug inddrages i et forsøg, hvor anbefalingerne

implementeres og udviklingen følges. Der er udarbejdet et banner, som interesserede landmænd kan gøre sig fortjent til at skilte med, hvis de tager anbefalingerne til sig og seriøst forsøger at tiltrække Viberne. I en opfordring til landmanden om dialog lyder det i faktaarket: "Hvad med at tage fat i din lokale ornitolog, så I kan tale om mulighederne for at hjælpe Viben på din bedrift?"

Der har været en massiv pressedækning af netop samarbejdet og kampagnen. Fx har Fyns Amts Avis dækket samarbejdet mellem DOF og L&F to gange. 18. marts var der en soloartikel: "Landbrug og ornitologer går sammen: Flere fugle på landet". En måned senere i avisen Danmark med 215.000 læsere, og som dækker store dele af Fyn og Jylland var der den 18. april et dobbelttopslag under overskriften: "Bønder og fuglenørder dropper fuglekrig". På forsiden henvisning hed det lidt mere retvisende, at "Ornitologer og landmænd slutter fred for at redde Viben". Til denne artikel udtalte Miljøminister Jakob Ellemann Jensen: "Viben har det svært. Forudsætningen for, at Viben får det bedre, er et samarbejde mellem dem, der ved en masse – ornitologerne- og landbruget, der kan gøre noget.

LANDMÆND OG FUGLEVENNER GÅR SAMMEN OM AT HJÆLPE VIBEN

En af vores aller mest folkekære fuglearter er i knibe. Det drejer sig om Viben, som alle med tilknytning til landbruget kender. Ser man Viben lige nu, er det et godt tegn på, at foråret nærmer sig. Forårsbebuderen har holdt vinterkvarter så tæt på Danmark, at den første midning efter vinteren sender dem tilbage til de enge og marker, som de forloft i det seneste efterår. De runde vinger yler alt for stor modstand til en lang træklidnings, men gør også Viben let genkendelig. Og den er etisk af alle, når den slår sine valler under sangflugten derude over markerne, mens den samtidig svinger sit navn ud i forårsolen.

Desværre lyder dens muntre kald stadig sjældnere ude over markerne. I løbet af de seneste 40 år er tre ud af fire Viber forsvundet. Og det er især de Viber, der skulle slå sig ned på et landmands marker, der flyver i en stadig mere negativ spiral, mens engenes Viber bedre holder stand. Der må altså gøres noget for at give forårets gode humør fodfæstet tilbage i vores dyrkede land.

Jeg synes det er en rigtig god ide at landbruget og Dansk Ornitologisk Forening har lavet et samarbejde med Landbrug & Fødevarer for at standse Vibens tilbagegang. Det er da glædeligt med et samarbejde, når vi ellers nærmest har baktiget hinanden. Nu laves der en fælles indsats med forslag til, hvordan landmændene frivilligt kan hjælpe de trængte Viber. Det falder også i god tro med L&F's strategi om, at vi landmænd ikke skal gå i vores egen lille osteklokke, men lave et samarbejde med NGO'er, hvor det giver mening for vores erhverv og ligeledes komme med gode anbefalinger. Der er udarbejdet faktaark, som elektronisk danmer baggrund for en folder med gode anbefalinger til, hvordan man på sine jorder kan styrke Viben, hvad enten det er på eng- og græsarealer, omdriftjord eller, hvis man planlægger at etablere fugtige lavbunds- og vådområdeprojekter.

Der er ved at blive udarbejdet en folder som giver gode råd til, hvad man kan gøre for at hjælpe Viben, vel at mærke inden for landbrugslovgivningens rammer, og uden at man mister landbrugsstaten. Tager landmændene folderens anvisninger til sig, fører den fælles indsats forhåbentlig til en øgning af Vibernes chance for at producere flyvefærdige unger på de desværre efterhånden få steder, hvor de stadig findes. Og dermed kan den dramatiske faldende kurve over viberbestandens forhåbentlig knække. Er du så heldig stadig at have ynglende Viber på din mark, kan du med enkle midler indstille din drift på markerne, så Vibens behov også fremover tilgodes. Hvor skal dine børn og børnebørn ellers opleve Viben, hvis den ikke længere bor på din mark?

1. Lad vårfgræder indgå i sædskiftet - gerne op ad enge.
2. Kør usædemøderne.
3. Afmærk evt. redler med "tag", fx 10 skridt nord og 10 skridt syd for, hermed kan findes redten. Vis derefter gerne hørsyn overfor redten ved senere jobbehandling, sprøjtning og gødning, herunder gylleudbringning. Olie anlægges viben sin rede i kørselsretten i fx vinterstid.
4. Udfer jordbehandlingen om foråret, plejning, harvning, såning og eventuelt tromling i et hug. Så undgå, at Viben skal lægge om flere gange. Viben kan lægge et nyt kuld, som påbegyndes otte dage efter, første kuld gik tabt. De 4 uger lægges på fem dage. Røgningen påbegyndes således først ca. 2 uger efter redetid. Olie ses, at redten indlægges første gang under plejningen og så igen 3 uger senere under tromlingen, så kan viben ikke klare sig.
5. Under såningen kan der etableres de såkaldte lærkepletter, som sikrer bar jord over længere tid. Lærkepletter anlægges ved fx at løfte såmaskinen nogle meter og så genoptage såningen, eller ved under såningen at svinge ud et såbånd med ca. 5-10 meters længde. Lav gerne et antal lærkepletter i samme markområde eller arbejdsområde, men helst ikke i forbindelse med kørsel, da kørselsretten ofte benyttes af rovdyrenes færden. Respekter gerne lærkepletterne og deres omgivelser gennem hele vækstsæsonen, også når du sprøjter og gøder.

FEM RÅD TIL LANDMANDEN

AF HANS JAKOB CLAMSEN
DANSK ORNITOLOGISK FORENING
TEL.: 2943 5099

En vigtig nyhed i Centrovices medlemsblad "Vækst" Nr 2. April 2019. Centrovice er rådgivningsvirksomhed for landbruget på Fyn.

Så sådan et samarbejde er jeg meget begejstret for".

I dagene op til lanceringen blev det også aftalt, at der skulle laves et interview til TV2 News. Vi havde aftalt møde nær Rudkøbing den 17. april kl. 7 om morgenen. Desværre indløb en SMS-aflysning samme morgen kl. 02.28, da en anden situation var opstået, hvilket man beklagede rigtig meget.

Udklip fra samarbejdsfolderen i kampagnematerialet med de to organisationers formænd. Se hele folderen på <http://www.lf.dk/viben>

Martin Merrild
Formand
Landbrug &
Fødevarer

Egon Østergaard
Formand
Dansk Ornitologisk
Forening

Sammen om viben

Viben er en elsket forårsbebudere i landbrugslandet, og dens muntre kald og karakteristiske flugt henover mark og eng er et sikkert forårstegn for mange landmænd. Men viben er gået tilbage i Danmark med ca. 75 % bare siden 1976, så den har brug for en hjælpende hånd.

Derfor sætter vi nu i fællesskab fokus på, hvad der skal til for at skabe bedre forhold for viberne i landbrugslandet.

Som landmand kan du ofte gøre en forskel for viben på din ejendom. Vi håber derfor, at så mange som muligt vil følge en eller flere af anbefalingerne i denne folder og på den måde være med til at hjælpe viben.

Læs mere og meld dig til på www.lf.dk/viben

Læs mere om viben på www.dof.dk/viben

Anbefalingerne er blevet til i et fagligt samarbejde mellem Dansk Ornitologisk Forening og SEGES. De tager udgangspunkt i et faktaark, der kan findes på de to organisationers hjemmesider. Her finder du også anden information om viben.

Et samarbejde mellem:

Dansk Ornitologisk Forening

Holdning & Handling

Journalist
Søren Jørgensen
17

Sådan beskytter du viben

- 1. Undersøg situationen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 2. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 3. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 4. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 5. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 6. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 7. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 8. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 9. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.
- 10. Undersøg situationen og vurderingen: Tjek om der er risiko for at viben bliver ramt af pesticider, sprøjtning eller andre aktiviteter.

Holdning er det vigtige i gode i forhold til viben. Det er vigtigt at have en god holdning til viben.

Landmand og ornitolog er enige: Det her kan rykke for viberne

De to mænd er enige om, at viberne er i fare for at blive udryddet. De mener, at der er brug for mere opmærksomhed på viberne og deres habitat. De mener, at der er brug for mere forskning og overvågning af viberne.

Der er brug for mere opmærksomhed på viberne og deres habitat. De mener, at der er brug for mere forskning og overvågning af viberne.

De to mænd er enige om, at viberne er i fare for at blive udryddet. De mener, at der er brug for mere opmærksomhed på viberne og deres habitat.

Landmænd kan sikre glade viber om foråret

Landmænd kan sikre glade viber om foråret. De kan gøre det ved at sikre deres marker og områder. De kan gøre det ved at sikre deres marker og områder.

VIBER PÅ WEB OG I MARKEN

Viber på web og i marken. De kan gøre det ved at sikre deres marker og områder. De kan gøre det ved at sikre deres marker og områder.

Dobbelttopslag i Landbrugsavisen 17. april 2019.

Landbrug & Fødevarer | Kontakt os | Følg Landbrug & Fødevarer på sociale medier

4) Naturmødet er et årligt nationalt folkemøde om og i naturen. Gennem tre dage maj, i 2019 i dagene 23.-25. maj, omdannes den nordjyske by Hirtshals til epicenter for dansk naturdebat og naturoplevelser. En væsentlig debat blev afholdt fredag aften i Thunderdome, den største scene på Naturmødet: "Er kulturfølgearterne værd at gemme på"? Indholdet, der blev diskuteret af Lone Andersen, viceformand i Landbrug & Fødevarer, Per Kølster formand for Økologisk Landsforening og Henrik Wejdling næstformand i DOF, var følgende: "Det nytter ikke at pynte på kulisserne, så længe det er scenen, den er gal med!"

Billeder fra Naturmødet 2019. Fra venstre debatten mellem Lone Andersen, Per Kølster og Henrik Wejdling. Anders Lund Madsen står med ryggen til og er moderator. Bemærk, at Vibepjecen spillede en stor rolle og er tilstede i to af deltagerens hænder. Til højre ses jeg udenfor Landbrug & Fødevarers stand, hvor Vibebanneret var blifang.

I debatten om bevarelse af naturindholdet i landbrugslandskabet overses det ofte, at visse fuglearter har tilpasset sig tidligere tiders dyrkningsformer i en sådan grad, at de må betegnes kulturfølgearter. Sanglærken, Viben, Bomlærken, Agerhønen, Storken, Kirkeuglen og Stæren er eksempler på arter, der ikke ville have nået den udbredelse de havde i fortiden, hvis det ikke havde været for den landbrugsmæssige forvaltning af det danske landskab. Skal naturindholdet i landbrugslandet bevares og bestandsnedgangene for kulturfølgearterne knækkes - og måske ligefrem bringes tilbage mod det niveau, vi kendte for generationer tilbage -, hjælper urørt skov, treradede levende hegn og vildtstriber ikke stort”.

Lille lavning, stor virkning

Ikke kun Viben nyder godt af de midlertidige våde lavninger, der rundt omkring kan opstå i landbrugslandet. En lang række andre arter nyder godt af, at et drænsprojekt af den ene eller anden grund ikke blev ført ud i livet. I de våde lavninger bliver væksten af afgrøden blive sat tilbage, og trods fordampning igennem hele forårsperioden, kan der opstå egnede forhold især til fødesøgning for mange fugle. Det havde jeg et godt eksempel på i Markblok 9 i foråret 2019, hvor der faktisk stod blankt vand helt ind i juni. Fordampningen efterlod bare partier i den ellers tætte bevoksning med frøgræs, førend der spirede nye planter fra jordens frøbank.

1. marts 2019

1. april 2019

1. maj 2019

1. juni 2019

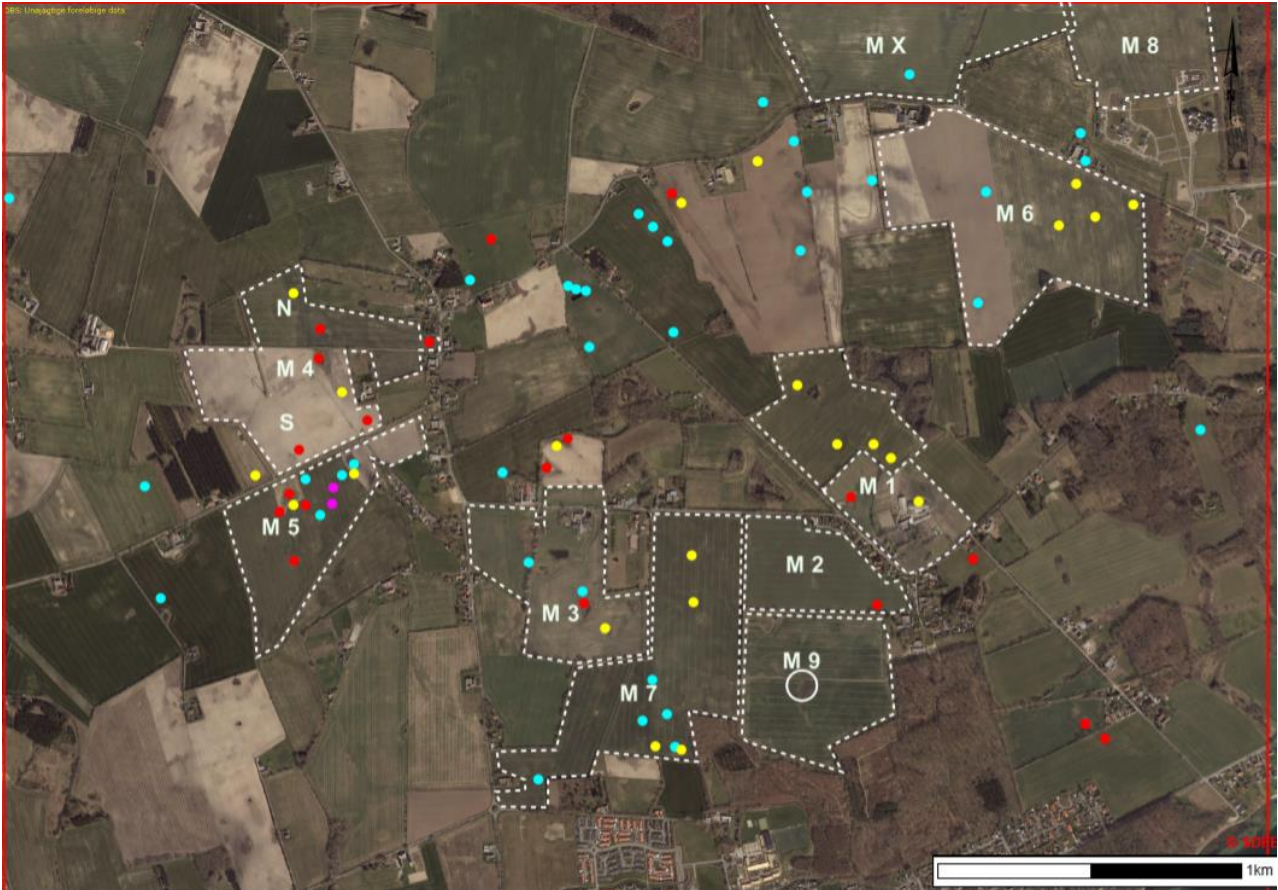
30. juni 2019

22. august 2019

6 billeder med samme motiv fra M 9 taget henover forår og sommer. Det ses, at vandstanden ganske vist efter fordampning synker i løbet af perioden, men også, at der efterlades bare partier, som i stor udstrækning anvendes af fuglene til fødesøgning. I løbet af sommeren vokser et plantedække frem fra jordens frøbank og kan måske udgøre en føderessource til vinteren. Den 4. september blev der udlagt gylle i hele marken, også henover den nu tørlagte lavning.

Der er ingen tvivl om, at selv efter indtørring, vil der være forbedrede fourageringsforhold for en lang række arter. Dels vil byttedyr være lettere tilgængelige, da de er presset tæt op til jordoverfladen af vandet umiddelbart nedenunder, dels vil de blottede og åbne jordflader være lettilgængelige og attraktive for fuglene til fødesøgning på både insekter og frø. Endelig vil de lave områder i teorien være upåvirket af markdriftens sprøjtning og gødskning. Sidst på sommeren vil der opstå en naturlig plantevækst, der kan være dækkende og afgive frø til de frøspisende arter.

Kort over områder i min undersøgelsesfirkant, der har været udsat for drænsarbejder. ● Dræn foretaget fra 2012-2016. ● Dræn foretaget 2016-2017. ● Dræn foretaget 2017-2018 og endelig ● dræn foretaget i 2018-2019. Det samlede antal drænsarbejder er nu oppe på 84 siden jeg påbegyndte mine registreringer for 9 ynglesæsoner siden. Ved den hvide cirkel i M 9 ligger den lille lavning med den store virkning.

Nedbørsunderskuddet fra sidste års rekord-tørre sommer mærkes stadig.

Drænsaktiviteten var på det laveste niveau i mange år, se ovenfor. Og i foråret gav underskuddet sig til kende ved, at lavningen i M 9 nærmest var det eneste sted i miles omkreds med blankt vand. Hvilket yderligere understregede lavningens relative betydning. Mange fugle kom langvejs fra for at drikke og søge føde. Og både By- og Landsvaler i stort tal og fra et stort opland kom til stedet for at hente mudder til at opbygge deres reder med.

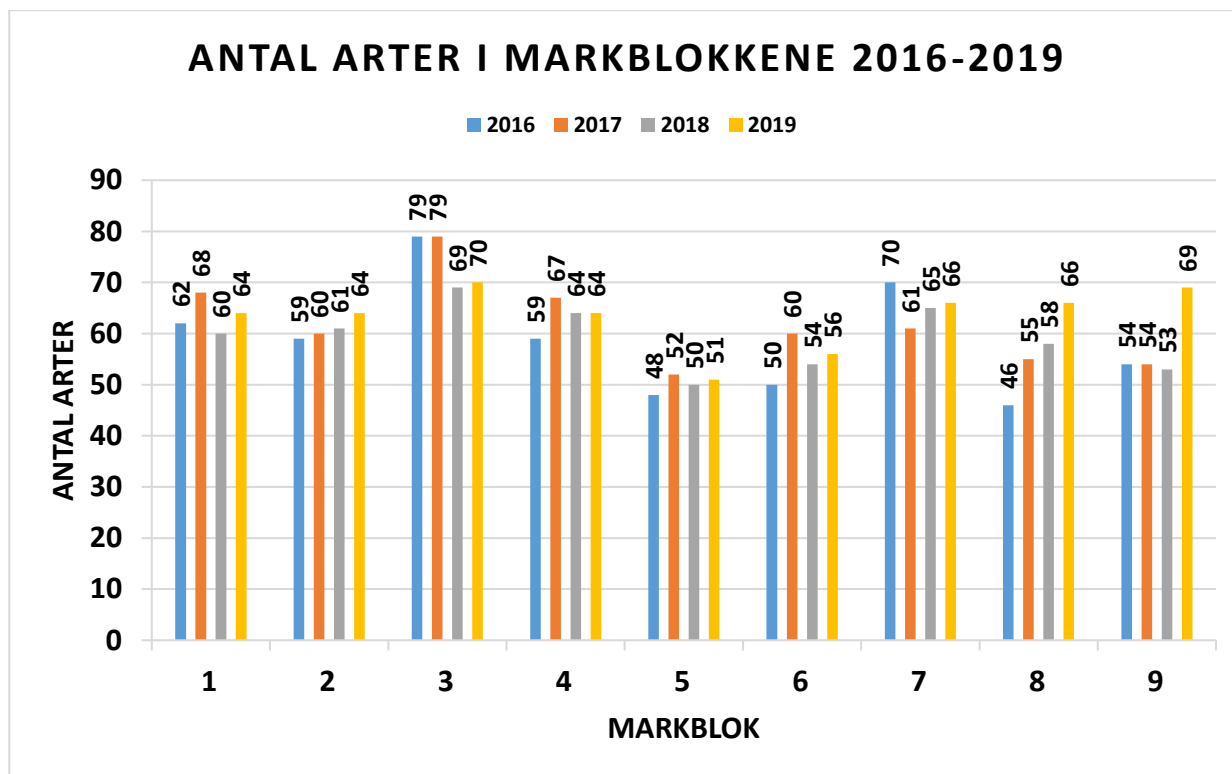

Torniriska er på besøg i en vandfyldt lavning for at stille tørsten. Foto: Poul Brugs Rasmussen.

Deler jeg de fire måneder fra marts til og med juni op i 15-dagesintervaller, så svinger antallet af arter henover sæsonen mellem 32 og 39 arter. Udvalget af arter forskybtes henover sæsonen. Sammenlagt sås

69 arter i, ved og over Markblok 9 i de 4 måneder. Havde lavningen ikke været der, så var Knopsvane, Gravand, Troldand, Lille Præstekrave, Temmincksryle, Dobbeltbekkasin, Hvidklire, Tinksmed, Svaleklire og Gul Vipstjert nok aldrig blevet registreret. Ej heller drikkende Huldue eller de mange Hvide Vipstjerter. Sanglærken når sin største tæthed i M 9 med 425 fugle set på de 115 dage= et gennemsnit på 3,7. Og bortset fra den sociale Råge og overtrækkende Bramgås blev netop Sanglærken den hyppigste art.

Denne figur viser antallet af arter registreret i de 9 markblokke i de 4 relevante forårsmåneder over de seneste 4 år. Der er selvfølgelig forskelle imellem de enkelte markblokke på grund af størrelse, bevoksning, beliggenhed og altså også tilstedeværelsen af våde lavninger. Selvom der kun er få årlige udsving indenfor de enkelte markblokke, så bemærkes dog højdespringeren i Markblok 9, som i 2019 pludselig får 15-16 flere arter. Det skyldes helt overvejende den våde lavning, der var dannet i marken med frøgræs.

Er lavningerne fugtige længe nok, kan de holdes udenfor den normale drift på markerne, og kan som sådan betragtes som et helle i marken gennem foråret. I landbrugskredse tales der teknisk om en såkaldt udvintret plet i marken og ifølge Landbrugsstyrelsen kan den friholdes for normaldrift og stadig oppebære grundbetaling, hvis den blot har været udsat for en landbrugsaktivitet i sæsonen. Det kunne være tilsåning efteråret forinden, for så gennem en vinters nedbør at stå vandfyldt om foråret.

De 22 landbrugsfugle

Det er naturligt, at give landbrugsfuglene et ord med på vejen. Artssammensætningen for de 22 landbrugsfugle, der forekommer almindeligt nok til at der kan udarbejdes et ynglefugleindeks for dem, er på europæisk plan defineret af PECBMS (Pan European Common Bird Monitoring Scheme). De almindeligste ynglefugle rubriceres som henholdsvis skovfugle, øvrige almindelige fugle og så altså landbrugsfugle, sidstnævnte kategori har i Europa 39 forskellige arter, men kun de 22 er almindelige nok i Danmark til, at det er relevant at følge dem her i landet.

Indikatorarter for landbrugsland (Danmark = 22 arter) Tendenser vist for 1976-2017 og 2009-2018:

Tårnfalk ●●, Agerhøne ▼▼, Vibe ▼▼, Dobbeltebekkasin ▼?, Sanglærke ▼▼, Landsvale ●▼, Engpiber ▼●, Gul Vipstjert ▼●, Hvid Vipstjert ▲▼, Bynkefugl ▼●, Stenpikker ▼▼, Sjagger ▼?, Gærdesanger ▼▲, Tornsanger ▲▼, Rødrygget Tornskade ▼●, Råge ▲▲, Krage ●●, Skovspurv ▲▼, Stillits ▲●, Tornirisk ▼▼, Gulspurv ▼▼ og Bomlærke ▼▼.

Liste over de 22 landbrugsfugle. Med trafiklysfarver er vist tendenserne over den lange periode på mere end 40 år, og dernæst den nyeste tendens i seneste årti. Der er desværre er der flest røde trekkanter...

På min daglige færden optræder de fleste af disse arter selvfølgelig hyppigt, om end det er andre arter, der normalt ses i størst antal. Det skyldes, at overtrækkende fugle (som fx Bramgås) noteres, mens fouragerende og sociale arter som måger udnytter landbrugslandets åbne karakter indtil afgrøderne lukker for den direkte adgang.

Fra listen over landbrugsfugle forekommer **Rågen** i 2019 ikke blot i størst antal, den er i det hele taget også blandt de hyppigst registrerede arter. Den ses i alle 9 markblokke og den ses her i hele perioden. I år slog den sig endda ned indenfor mit undersøgelsesområde med en mindre koloni på 6 par. Svendborgområdet udgør i øvrigt et kerneområde for arten. I de 16 år, jeg har fulgt Rågekolonierne i den gamle Svendborg Kommune, har antallet i de ca. 30 årligt beboede kolonier ligget mellem 1100 og 1500 par, de fleste i en afstand på mindre end 4 km fra kysten. Ser man på antallet af observationer, så kommer den sociale Råge ind på en andenplads efter Sanglærken.

Nr. 2 på listen over landbrugsfugle kommer **Sanglærken** når det drejer sig om individer, men den indtager førstepladsen, hvis antallet af observationer lægges til grund. Den ses i alle fire måneder og er tilstede overalt. Det er vel ikke så mærkeligt, da lærken er selve karakterfuglen for naturtypen agerland. Der er imidlertid sket en voldsom udtynding i bestanden over de sidste 45 år, så der nu kun er mindre end en 1/3 tilbage. Der er en årlig tilbagegang på langt sigt på godt

2 % og indenfor nærværende årti på 2,31. I mit undersøgelsesområde er tilbagegangen knap så udtalt.

Art	2019	2018	2017	2016	Ialt
Sanglærke	2136	1630	1594	1756	7116
April-juni	1588	1174	1187	1390	5339

Og 2019 var et godt år. I skemaet er angivet sumtal for de seneste 4 år (marts-juni) og sammenlignes med tallene, hvis marts udelades, idet denne måned inkluderer gennemtrækkende fugle. I april er lærketrækket overstået og kun ynglefugle befolker markerne. Det er dog i marts, at Sanglærken er allermest kærkommen, når den bryder ud i sang, og ofte har jeg taget mig selv i at udbryde: "Åh, hvor jeg dog elsker den fugl", for sangen udgør forårets lydtapet. En dagligdags oplevelse for livet! I hverdagsnaturen!

På tredjepladsen over iagttagne fugle fra listen figurerer **Skovspurven** med i alt 1572 individer. Også hvad angår observationer er Skovspurven på 3. pladsen. Den ses i mit undersøgelsesområde ofte sammen med

den nært beslægtede Gråspurv, som dog ikke er defineret som landbrugsfugl, og her har Skovspurven tabt terræn i de senere år, se bare tabellen til højre.

Art	2019	%	2018	%	2017	%	2016	%	Ialt
Skovspurv	1572	36	1170	41	1216	50	1482	58	5440
Gråspurv	2795	64	1658	59	1223	50	1057	42	6733
Spurve i alt	4367		2828		2439		2539		12173

Den holder især til ved bebyggelser, men ses også enkelte gange i de levende hegn ved markblokkene. Den er i 2019 ikke set i M 5 og M 9. I øvrigt i lighed med Gråspurven. Iagttagelserne er især koncentreret omkring M 1, M 2 i landsbyen Skovsbo og M 6, hvor der omkring gården på Hellegårdsvej 175 har været en

stor bestand. Jeg havde på forhånd fornemmelsen af, at Gråspurven i disse år havde trukket det korteste strå i forholdet til Skovspurven, og så viser mine tal lige det modsatte.

Næste prominente placering på landbrugslisten indtages af **Gråkragen**, som især sidst på sæsonen kan ses i deciderede flokke, mens den i selve yngletiden oftest ses enkeltvis eller som par. Der er 580 observationer af 980 fugle. Også her er M 6 artens vigtigste område, her fouragerer den tit sammen med Råger og Alliker. I øvrigt er den set i alle markblokke over hele sæsonen, som jo andrager 4 måneder, delt op i otte 15-dages intervaller.

Landsvalen er nummer 5 over talrigeste landbrugsfugle. I modsætning til de andre nævnte arter, kommer Landsvalen først til i april og ses kun i luften over markblokkene jagende insekter. Dog ses den i fugtige

lavninger eller vandpytter nede på jorden i forbindelse med opsamling af redemateriale. Der blev i 2019 set i alt 935 Landsvaler fordelt på 357

Art	2019	%	2018	%	2017	%	2016	%	I alt
Landsvale	935	62	970	60	960	63	854	65	3719
Bysvale	580	38	637	40	558	37	468	35	2243
Svaler i alt	1515		1607		1518		1322		5962

observationer, som i den sammenhæng også bringer den frem på en femteplads. Jeg har i årene fokuseret på forholdet mellem Landsvaler og Bysvaler, også disse to arter har lignende adfærd og forekommer næsten de samme steder, dog med Bysvalen mere koncentreret i kolonilignende forekomster. Begge arter udviser generelt set stabile bestande, der også indbyrdes år efter år ikke afviger i forhold til hinanden.

Sjaggeren er antalsmæssigt i år placeret på en 6. plads. Fuglen yngler ikke i mit område og ses tilfældigt i større flokke fouragerende på marker med lav vegetation eller i overflyvende flokke. 620 fugle (i 6 af de 9 markblokke), men fordelt på blot 15 observationer.

Næste fugl i rækken er **Tornsanger**, som kommer til landbrugslandet i slutningen af april, men som er knyttet til de levende hegn. Der er 346 observationer af 451 fugle. Arten har en nogenlunde jævn forekomst i hele området, men 2019-antallet er det laveste i de seneste 4 år. Der har i år ikke været rapsmarker i selve markblokkene, men ofte ses den i tilknytning hertil, gerne med en sangpost øverst i den gule blomsterstand. Et dejligt syn.

Gulspurven følger Tornsangeren. Selvom Tornsangeren er insektæder og trækker til Afrika og Gulspurven er en frøspisende standfugl, findes de tit de samme steder: I levende hegn og skovbryn. Gulspurven er på plads fra forårets begyndelse og er set i alle de 9 markblokkes hegn eller åbne partier, flest i M 5, selv med meget destruktiv hegnpraksis. 418 fugle fordelt på 327 observationer, hvilket i lighed med Tornsangeren giver 1,3 fugl pr. obs. Gulspurvens bestandsudvikling har i mit område vist en vigende tendens, som kan genfindes på landsplan.

356 **Hvide Vipstjerter** blev det til i 2019, hvilket er nøjagtig det samme som for 4 år siden. Fordelt på 224 observationer og kun manglende i M 7. Hvid Vipstjert færdes gerne omkring bebyggelser og nyder godt af heste- og fåreafræssede marker til sin fødesøgning. Når ungerne flyver fra reden, forbliver de i nærområdet en tid sammen med i hvert fald den ene forældrefugl. Den anden går formentlig i gang med endnu et kuld.

Tornirisen har haft et godt år og optræder som den næste på listen, i alt 284 fugle, en fordobling siden sidste år og faktisk en stigning hvert af de sidste 4 år. Mere moderat stigning når der ses på observationerne, 100 gange og ikke ubrudt som for antallets vedkommende. Det forklares af flere fugle i flokkene. Arten optræder især tidligt og senere på sæsonen i småflokke, og den er set i alle markblokkene, men alene M 8 står for mere end halvdelen af fuglene og 40 % af observationerne.

Først på en 10. plads over landbrugsfuglene kommer **Viben**. En af de få arter, der de seneste fire år har udvist negativ udvikling over alle år, det være sig både sete individer og observationer. I 2019 er der slet ikke set Viber i markblokkene 1 og 2, mens der i M 6 og M 8 kun er en enkelt iagttagelse. Derfor mine ord om, at **selvom bestræbelserne på at redde Viben nu rykker tættere på, så er Viben tættere på afgrunden end nogensinde**.

Vibe	2019	2018	2017	2016
Individer	276	721	870	1862
Observationer	75	159	268	333

De mange drænsarbejder, de mange sprøjtninger decimerer fødegrundlaget, agerlandets afgrøder gror til og hjælpes på vej af gødskningen, afgræsning ophører, enge ekstensiveres, prædatorerne har lettere spil, når Vibens vagtværn udtyndes. Fortsæt selv. Viben flyver rundt i en negativ spiral.

Viben er tættere på afgrunden end nogensinde. Godt nogen arbejder i Vibens tjeneste.

Engpiberen har haft et godt år. I agerlandet er denne fugl kræsen, den skal have frøgræs og helst med lidt fugtige lavninger. Trives ikke i kornmarken. I alt blev set 237 fugle fordelt på 160 observationer. På Sydfyn er frøafgrøder meget almindelige med flere forskellige slags græsafgrøder, kløver og spinat. Engpiberen er især knyttet til de marker, der har båret Rød Svingel, derfor er den hyppigst i M 5 og M 9, mens den i M 8 især har profiteret af ubebyggede byggegrunde med netop Rød Svingel fra før udstykningen. Lå de fugtige lavninger langt inde i marken, var registreringen af den diskrete fugl vanskelig og usammenhængende.

Gærdesangeren er ikke den typiske landbrugsfugl, den holder gerne til i haver med hække, der støder op til marker. Mere ualmindelig er den at finde alene i de levende hegn, der alene danner markskel og som ofte bliver beskåret fra begge sider og endda i toppen. Jeg har set eller hørt Gærdesangeren 166 gange i et antal på 173 fugle. Det er altså sjældent, at der er mere end en fugl på færde. Den færdes skjult, men dens klapprende sang afslører, at den ikke er sjælden og den er da også registreret i eller ved alle 9 markblokke.

Præcis 100 **Stillits** blev det til, fordelt på 63 observationer. Ofte ses Stillitsen parvis, og hen på sæsonen også med unger omkring sig. Den er lidt ulige fordelt i landskabet, markblokkene 1, 2 og 3 tegner sig alene for 75 % af de iagttagne fugle, mens M 7 og M 9 har været helt Stillitstomme. De syngende fugle sidder højt til vejrs i de levende hegns allerhøjeste træer og er svære at få øje på, men sangen er smuk, metallisk og ringlende. Den siger sit eget navn –både forfra og bagfra...

I oversigten over landbrugsfuglene er **Sortkragen** sammen med Gråkragen reduceret til blot krage. Så er man også dækket ind. 21 individer på 19 observationer, oftest drejer det sig om lokale fugle, der danner par med den grå eminence. Og derfor færdes parvis i landskabet til forskel fra Rågen.

Tårnfalken ruger i en kasse i mit område, dog ikke i direkte nærhed til de overvågede markblokke. Derfor ses den ikke så hyppigt, 15 gange, dog er den set i alle ni markblokke, men altid kun i et enkelt, oftest musende eksemplar.

Skal der endelig siges noget godt om jordbunker fra drænsarbejde, så må det være, at de kan tjene som udkigspost for **Stenpikker**. Her, eller på bar jord før væksten lukker rækkerne til, finder Stenpikkeren sin plads i landbrugslandet. Tidligere en almindelig ynglefugl, nu sjælden. Jeg ser den i afmålte tal hvert år, i 2019 15 fugle fordelt på 8 observationer og det er så niveauet. En fugl jeg ligesom de fleste andre sjældne landbrugsfugle savner, for dem har jeg haft gode oplevelser med i min barn/ungdoms landbrugsland på Vestfyn, dengang de var langt mere almindelige.

Dobbeltbekkasinen er en anden, om end jeg i 1960'erne skulle cykle et par kilometer for at nå

frem til tikkende og brægende bekkasiner. I år har jeg i undersøgelsesområdet blot set 3 fugle, det står i skærende modsætning til de 41 i 2016. Det var dengang, der var fugtige, ja våde forhold tilstede i landbrugslandet i bekkasinernes træktid i april og som førte til flere rastende fugle, især i M 3.

Havde det ikke været for den ovenfor omtalte lavning i M 9, havde jeg ikke set **Gul Vipstjert** i 2019's Vibeforår. Blot en enkelt fugl, men man lærer at nøjes. Faktisk er det flere år siden, jeg sidst så arten i mit undersøgelsesområde, så årets Gule Vipstjert var en overraskelse og nok til at udløse jubel.

Bynkefugl. Efterhånden sjælden. Foto: Finn Skov.

Musende Tårnfalk. Foto: Finn Skov.

Også **Bynkefugl** er en art i næsten lodret fald. Ligesom Stenpikkeren en savnet fugl på turene. Kun en enkelt Bynkefugl var tilstede i mine 9 markblokke i de 4 måneder, der var daglig overvågning. Arten ses uregelmæssigt og altid der, hvor naturen hersker, den er ikke de dyrkede markers fugl.

Rødrygget Tornskade og **Agerhøne** har ikke været set i år. For 3 år siden sås Agerhønen regelmæssigt, også i årene før, men nu ser det ud til at være endegyldigt

slut. Landbrugsdriften har fortrængt en fugleart, som ellers var direkte afhængig af de forhold, som opdyrkningen af landet i sin tid havde skabt.

Kornværpling har for længst tabt fodfæstet på Sydfyn, jeg har ikke set den landbrugstilknyttede frøspiser i de 9 ynglesæsoner, jeg har fulgt med i fuglelivet i landbrugslandet vest for Svendborg.

Samlede iagttagelser

Mine iagttagelser er foretaget **i, ved og over markblokkene**, for det meste fra de 37 punkter, der giver de bedst opnåelige indsigter til markerne og tallene stammer fra de fire måneder fra 1. marts til og med 30. juni. Foruden fuglene registrerer jeg også fire arter af pattedyr: dels landbrugsarterne Hare og Rådyr, dels prædatorerne Ræv og Kat. For Haren har der været nedgang.

Årets samlede antal fugle var på **37.422 fugle**, 8% mindre end **2018's 40.840**, som igen var 4 % mindre end 2017 42.569 og som igen var 17 % mindre end **2016's 49883** fugle. I skemaet er landbrugsfuglene markeret med fed og kursiv, de firbenede vist til sidst.

Art/Underart	2019	2018	2017	2016
I alt antal	37422	40840	42569	49883
Råge	4746	4784	4533	4118
Bramgås	3452	6206	2060	3479
Gråspurv	2795	1658	1223	1057
Grågås	2349	5718	2983	4249
Sanglærke	2136	1630	1594	1756
Ringdue	1716	1770	3192	1933
Stormmåge	1580	1497	3646	2887
Skovspurv	1572	1170	1216	1482
Hættemåge	1471	1767	3745	7949
Allike	1247	762	1333	1276
Solsort	1133	1183	1137	865
Bogfinke	994	812	820	619
Gråkrage	980	972	1013	861
Landsvale	935	970	960	854
Sølvmåge	764	567	1185	1042
Stær	634	702	990	1774
Sjagger	620	628	1	222
Bysvale	580	637	558	468
Gråand	511	533	449	1036
Munk	453	410	356	283
Tornsanger	451	504	595	498
Gulspurv	418	336	501	617
Grønirisk	399	387	413	332
Hvid Vipstjert	356	251	295	356
Fasan	328	192	401	477
Gransanger	293	126	227	303
Musvit	291	413	400	358
Tornirisk	284	143	192	80

Vibe	276	721	870	1862
Blishøne	263	191	192	999
Sangdrossel	250	136	153	80
Engpiber	237	135	149	142
Husskade	220	267	280	250
Blåmejse	187	198	139	239
Gærdesanger	173	128	83	153
Hjejle	166	14	1	1
Blisgås	165	228	2550	741
Rødstjert	152	125	122	95
Canadagås	150		70	350
Gærdesmutte	133	112	146	345
Stillits	100	129	100	60
Musvåge	88	71	86	67
Mursejler	87	258	133	53
Ravn	86	9	18	9
Rørhøne	71		27	26
Gravand	65	121	146	153
Spætmejse	60	35	7	27
Havesanger	53	60	69	25
Gulbug	45	54	41	25
Rørhøg	43	15	25	65
Løvsanger	42	24	24	47
Jernspurv	41	43	36	99
Fiskehejre	40	41	52	54
Dompap	34	27	25	11
Skarv	29	59	69	25
Sangsvane	28	28	67	7
Krikand	28	30	52	569
Rødhals	27	13	20	53

Husrødstjert	27	34	42	27
Tinksmed	25			3
Stor Flagspætte	24	76	49	56
Grønspætte	22	1	32	1
Sortkrage	21	8	7	14
Tårnfalk	15	27	24	7
Stenpikker	15	8	16	7
Knopsvane	14	58	11	150
Huldue	14	1	1	1
Kvækerfinke	14	50	19	33
Rød Glente	12	2	1	8
Rørsanger	12	2	1	2
Havørn	11	4	6	5
Vindrossel	11	48		166
Skovskade	11	3	6	5
Spurvehøg	10	7	2	12
Rørspurv	10		2	8
Hvidklire	9		4	
L. Lappedykker	7	34	64	190
Sumpmejse	7	13	19	9
Strandskade	6	12	13	14
L. Præstekrave	6		2	5
Svaleklire	4	8	9	9
Dobbeltbekkasin	3	1	1	41
Gøg	3	8	4	35
Digesvale	3			18
Nattergal	3		2	1
Sivsanger	3			
Vagtel	2		2	
Sildemåge	2	2	6	7
Svartbag	2	3	4	7
Kærsanger	2	29	21	22
Troldand	1	3	5	322
Duehøg	1			1
Fiskeørn	1			
Temmincksryle	1			
Storspove	1	1		

Fjordterne	1		2	
Tyrkerdue	1	2	1	4
Rødrygget Svale	1			
Gul Vipstjert	1			
Bynkefugl	1	3		3
Ringdrossel	1		1	1
Fyrremejse	1			
Grønsiken	1	44	30	30
Kernebider	1	1	2	
Misteldrossel		8		1
Taffeland		2		77
Halemejse		2	3	2
Gråsiken		2		
Vandrefalk		1		
Mudderklire		1		
Rødr. Tornskade		1		
Knortegås			250	
Atlingand			28	
Hvepsevåge			5	2
Skeand			4	2
Sortmejse			2	2
Skovhornugle			1	
Topmejse			1	
Agerhøne				19
Gråstr. Lappedykker				6
Kortt. Træløber				3
Pibeand				2
Blå Kærhøg				2
Dværgfalk				1
Brushane				1
Rødben				1
Sortklire				1
Mosehornugle				1
Hare	197	232	329	520
Kat	33	23	38	24
Rådyr	20	68	95	33
Ræv	1	5	10	1

Ser man på udbredelsen, så må antallet af observationer for de enkelte arter anskueliggøre dette. Mange arter udviser forbløffende stabile talstørrelser. Udsving kan selvfølgelig skyldes tilfældigheder, men som ovenfor antydnet, så kan de i høj grad også være udslag af tendenser, som ofte vil afspejles af deres indekstal. Sidste indeks fra punkttællingsprogrammet er fra 2018.

Observationerne udviser ikke så store udsving som antallet af fugle. Årets samlede antal af observationer blev 11935, 6 % højere end 2018, som var på **11209** =12 % mindre end **2017's: 12828** som igen var 1,6 % højere end **2016's 12623 observationer**. I skemaet er landbrugsfuglene markeret med fed og kursiv, de firbenede dyr vist til sidst.

Art/Underart	2019	2018	2017	2016
Observationer i alt	11935	11209	12828	12623
Sanglærke	820	655	766	768
Råge	702	701	843	669
Bogfinke	689	593	632	484
Ringdue	680	707	777	746
Solsort	669	686	686	564
Skovspurv	532	418	453	496
Gråkrage	524	503	481	481
Gråspurv	491	421	441	299
Munk	378	369	320	252
Landsvale	357	336	318	292
Tornsanger	346	370	372	355
Gulspurv	327	295	425	496
Grønirisk	319	260	289	265
Fasan	285	166	313	356
Gransanger	281	125	213	290
Sølvmåge	251	150	244	258
Allike	249	226	320	280
Musvit	238	308	313	276
Hvid Vipstjert	224	177	212	203
Grågås	223	278	272	306
Stormmåge	183	248	371	260
Bysvale	180	193	178	203
Gråand	168	202	235	288
Huskade	168	160	218	179
Gærdesanger	166	119	81	149
Blishøne	162	134	145	200
Engpiber	160	104	120	121
Stær	156	167	264	203
Rødstjert	145	115	119	93
Blåmejse	138	143	113	189
Gærdesmutte	130	109	145	319
Sangdrossel	128	118	147	73
Hættemåge	113	155	349	289
Tornirisk	100	59	80	37
Musvåge	75	70	76	62
Vibe	75	159	268	333

Stillits	63	79	59	40
Rørhøne	55		22	19
Havesanger	53	60	68	25
Spætmejse	49	34	7	23
Gravand	43	74	59	93
Gulbug	42	51	41	25
Løvsanger	42	24	24	47
Rørhøg	40	15	24	49
Jernspurv	39	43	36	97
Ravn	36	8	16	8
Fiskehejre	33	37	49	51
Mursejler	31	47	27	15
Rødhals	26	13	20	52
Husrødstjert	26	31	33	25
Dompap	25	18	15	7
Stor Flagspætte	23	71	48	50
Skarv	22	43	28	22
Grønspætte	22	1	32	1
Sortkrage	19	8	7	14
Tårnfalk	15	27	24	7
Sjagger	15	50	1	9
Bramgås	13	28	20	15
Rød Glente	12	2	1	8
Rørsanger	12	2	1	2
Krikand	10	7	23	62
Spurvehøg	10	7	2	12
Huldue	10	1	1	1
Havørn	9	4	4	5
Hvidklire	8		4	
Tinksmed	8			3
Stenpikker	8	6	12	6
Kvækerfinke	8	17	10	3
Rørspurv	8		2	8
Knopsvane	7	31	6	77
Sumpmejse	7	13	18	9
Skovskade	7	3	3	4
Lille Lappedykker	6	19	43	107
Canadagås	6		2	2

Blisgås	6	15	32	15
Lille Præstekrave	6		1	4
Strandskade	5	12	7	12
Vindrossel	5	6		3
Sangsvane	4	6	21	2
Svaleklire	4	6	9	6
Hjejle	3	2	1	1
Dobbeltbekkasin	3	1	1	12
Gøg	3	8	4	33
Digesvale	3			5
Nattergal	3		2	1
Sivsanger	3			
Vagtel	2		2	
Sildemåge	2	2	4	4
Svartbag	2	3	4	4
Troldand	1	2	3	86
Duehøg	1			1
Fiskeørn	1			
Temmincksryle	1			
Storspove	1	1		
Fjordterne	1		1	
Tyrkerdue	1	2	1	4
Rødrygget Svale	1			
Gul Vipstjert	1			
Bynkefugl	1	3		3
Ringdrossel	1		1	1
Kærsanger	1	26	19	19
Fyrremejse	1			
Grønsisken	1	21	14	12
Kernebider	1	1	1	
Misteldrossel		3		1
Halemejse		2	2	2
Taffeland		1		32
Vandrefalk		1		
Mudderklire		1		
Rødr. Tornskade		1		
Gråsisken		1		
Knarand			14	37
Atlingand			14	
Hvepsevåge			3	2
Knortegås			1	
Skeand			1	2
Skovhornugle			1	

Topmejse			1	
Sortmejse			1	
Agerhøne				10
Gråstr. Lappedykker				6
Pibeand				2
Blå Kærhøg				2
Korttået Træløber				2
Dværgfalk				1
Rødben				1
Sortklire				1
Brushane				1
Mosehornugle				1
Hare	121	144	174	241
Kat	30	23	35	24
Rådyr	14	37	50	23
Ræv	1	5	10	1

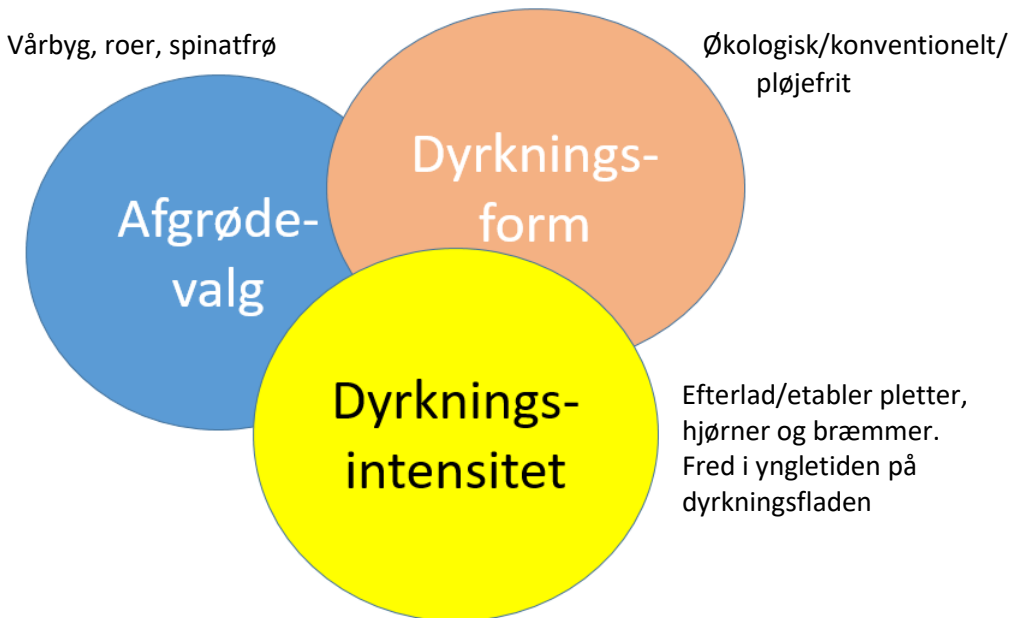

Foto: Erik Thomsen

Efterskrift

Under arbejdet med at skaffe solid viden til Vibekampagnen, var der bred enighed om, at der er **5 afgørende faktorer**, der har haft indflydelse på Vibens tilbagegang på de dyrkede marker: 1) Våde enge i nærheden af reden og fugtige lavninger på marker med reder drænes tørre. 2) Der er sket et fald i dyrkningen af Vibevenlige afgrøder, fx roer og andre forårssåede afgrøder. 3) Der sker en ødelæggelse af æg og unger i forbindelse med markbearbejdning og intensiv græsning, alligevel er kreaturernes tilstedeværelse ude på græsmarkerne savnet. 4) Prædationen af æg og unger kan visse steder være ganske betydelig og endelig 5) er fødegrundlaget vigende, det gælder både for forældrefuglene, men måske især for ungerne.

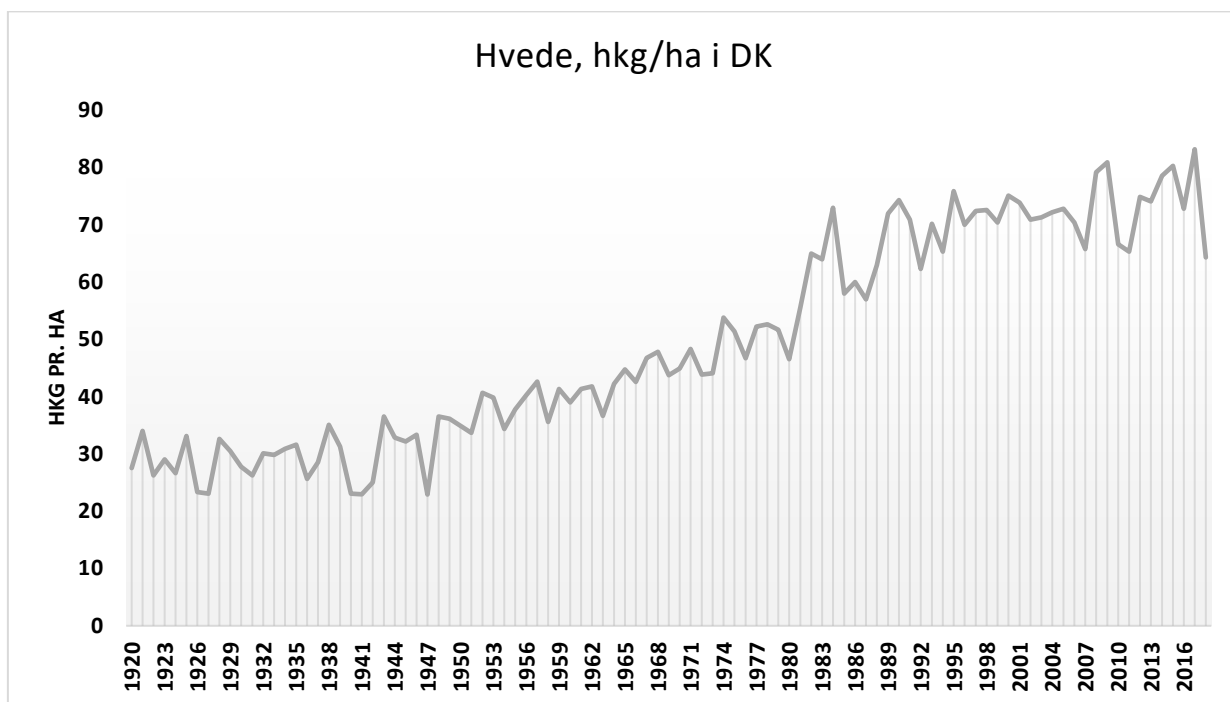
Disse 5 faktorer er afgørende forbundet med 3 vigtige forhold, der har med selve dyrkningen af markerne at gøre, nemlig 1) afgrødevalget, 2) dyrkningsformen og 3) dyrkningsintensiteten. Disse spiller sammen, så selvom en økologisk dyrkningsprofil umiddelbart giver mere liv i markerne, er den ikke alene svaret. Sammenlignet med konventionelt jordbrug har økologisk jordbrug dog en gavnlige effekt på natur og biodiversitet. Der er således i gennemsnit 30 procent flere vilde plante- og dyrearter i de marknære biotoper (Kilde: Miljø- og Fødevarerministeriet), men i forhold til Viben, kan den hyppige strigling af dyrkningsjorden være fatalt negativ, da der ikke sikres fred til at gennemføre yngleforløbet. Omvendt indeholder økologisk dyrket jord op til 15 gange så mange regnorm som konventionelt dyrket, og vil derfor udgøre et stabilt fødegrundlag. Malkekøer skal være ude på græs i sommerhalvåret i økologiske bedrifter og da der i kokasserne er tilknyttet mange insekter, kan der være føde for voksne Viber og deres unger. Afgrødevalget er af stor betydning og kan være langt Vibevenligere, hvis fx vårbyg, spinatfrø eller hestebønner udgør en del af sædskiftet, konventionelt eller økologisk. Også dyrkningsintensiteten er af stor betydning, her kan blot få initiativer være afgørende, som fx at lade den fugtige lavning stå med vand mens vibeungerne vokser til. På figuren ses disse tre forhold spille sammen afhængigt af hinanden.

Så her er et forsøg på en opsummering med hensyn til agerlandsvibernes situation. Går vi ud på selve produktionsfladen, skal de tre grundlæggende forhold alle være opfyldt samtidig, hvis Viben skal hjælpes: Dels er der afgrødevalget (hvor forårssåede afgrøder er et must – vårbyg og roer er topscorerne), dels er der dyrkningsformen (hvor økologiske eller pløjefri driftsformer synes at fremme viben), og man kan dyrke selv Vibevenlige vårafgrøder nok så økologisk, men det hjælper ikke, hvis man gør det intensivt og strigler

hvert andet øjeblik. Man kan også dyrke pløjefrit og så alligevel slå vibeunger ihjel, hvis man vælger at tromle, når vårkornet netop er i vækst etc. Under dyrkningsintensiteten er selvfølgelig underforstået at få det største udbytte pr. ha. Her spiller gødsning, sprøjtning, dræning og maskinpark ind sammen med udnyttelsesgraden af selve markstykket, altså hvor stort udbytte, der kan presses ud af hver eneste ha. Det ser ud til, at man har nået loftet, se fx nedenstående graf over hvedeudbyttet pr ha. Siden 1985 er det ikke steget. Der er årlige, men mindre udsving, som nok især skyldes vejrforholdene.

Det gennemsnitlige hvedeudbytte i hkg/ha i perioden 1920-2018, beregnet på basis af oplysninger i Danmarks Statistik.

I de ni år, jeg har fulgt landbrugsdriften i det åbne land tæt, er driften blevet hårdere, og naturen med dyre- og planteliv kun blevet synligt fattigere. Jeg ser en stor uoverensstemmelse mellem landbrugserhvervens selvopfattelse som naturplejer og samfundets rimelige krav om at få mere liv og natur for de mange støttemilliarder.

Jeg ser, hvordan man med den ene hånd hærger småbiotoperne i landbrugslandet, fx de levende hegn. Fodposer med vilde frøplanter bliver barberet væk. Både toppen og siderne på hegnene med frø, bær og frugter bliver skånselsløst flået af hver eftersommer. Derved levnes overvintrende finker, værlinger og drosler ikke fugls føde tilbage til i den kolde og svære tid. Kilometer efter kilometer efter kilometer efterlades de levende hegn som døde hække. Alt imens landmanden med den anden hånd i bedste fald sår blot 75 m imageafstivende blomsterstribes ud mod offentlig vej med ikke-hjemmehørende blomsterplanter. Angiveligt til de bier, som i gentagne forsøg sammen med alle de andre insekter forsøges sprøjtet væk inde på marken. "Tak din landmand", skiltes der ofte hånligt med ved blomsterstribene.

Når man arbejder i Vibens tjeneste, klynger man sig til håbet om, at erhvervet er indenfor pædagogisk rækkevidde. At andre end privatøkonomiske hensyn i beskedent omfang kan tilgodeses og at fælleskampagner i stil med "Sammen om at hjælpe Viben" nytter, før det er for sent. Man håber, at kampagnen kunne få større gennemslagskraft. Men hverken de 40-50 interesserede mennesker, jeg gennem foråret på mine daglige Vibeture har talt med og talt fuglenes sag overfor, eller -værre-

landmændene i mit undersøgelsesområde, havde overhovedet hørt eller set noget om sagen. Hver gang måtte jeg fortælle de intetanende jordbrugere, at der var et samarbejde i gang mellem fuglefolk og landbrugets organisationer om at hjælpe Viben. Forhåbentlig går det ikke ligesom med de ordninger, der allerede før kampagnen fandtes, og som specifikt kunne hjælpe Viben og øvrig natur, at de slet ikke efterspørges af erhvervet. Det kunne jeg frygte.

Afdækning af den negative sammenhæng mellem landbrugsdriften og fuglenes vigende forekomst bliver let en naturpolitisk kampplads, hvor et stort, systematisk og pålideligt talmateriale er nødvendigt. Så påvisning af konstruktive løsninger, der kan forbedre forholdene for de mange fuglearter, der er knyttet til landbrugslandet kan nyde fremme. Folkekære fugle, der som *Viben, Lærken og Svalen er en del af vores nationalarv, og som vi for enhver pris skal passe på*, sådan som daværende Miljø- og Fødevarerminister Jacob Ellemann Jensen sagde på Christiansborg, for et år siden (25. oktober 2018). Forhåbentlig kan landbrugets imagepleje være med til at sikre disse arter bedre forhold i fremtiden. Som det ser ud lige nu, kan det næsten kun gå fremad.

Her er ikke flere småbiotoper tilstede. Ingen Viber, ingen lærker, ingen fugle. Kun goldt og intensivt dyrket agerland.

Tak

Tak til fotograferne Leif Bisschop-Larsen, Erik Thomsen, Finn Skov, Poul Brugs Rasmussen og Helge Kjær Sørensen. Tak DOF's Henrik Wejdling samt Henning Ettrup, Kurt Due Johansen og Ole Goldschmidt for optællingsmateriale. Eva Clemmensen for hjælp til (desværre forgæves) afmærkning af reder. Tak til Niels M. Petersen og Karen Østergaard for venlig færdselstilladelse på deres jord. Og tak til Hans Jakob Clausen for godt parløb under Vibekampagnen.

Kilder og supplerende læsning

Mine Vibeundersøgelser:

Andersen, N. 2018. Hver Vibe tæller. Vibeforår i landbrugslandet, opdatering 2018.

https://www.doffyn.dk/images/nyheder/Fyns_fugle/rapporter/2018_10_27_Vibeforar_i_landbrugslandet_opdatering_2018.pdf

Andersen, N. 2017. Vibetørke. Vibeforår i landbrugslandet, opdatering 2017.

<http://www.doffyn.dk/pages/docshow.php?id=307>

Andersen, N. 2016: Jo vådere, jo Vibere... Opdatering 2016 af Vibeforår i landbrugslandet.

http://www.doffyn.dk/upload/file/Jo_vydere_jo_Vibere._Opdatering_2016_py_Vibeforyr_i_landbrugslandet.pdf

Andersen, N. 2015: Et lille lys i mørket. Opdatering 2015 af Vibeforår landbrugslandet.

http://pub.dof.dk/dof/Rapport/Et_lille_lys_i.pdf

Andersen, N. 2014: Vibe-alarm! Webpublikation, tilgængelig her på DOF-Fyns hjemmeside.

<http://www.doffyn.dk/pages/newsshow.php?id=196>

Andersen, N. 2013: Vibeforår i landbrugslandet. Opdatering 2013.

http://www.doffyn.dk/upload/file/Vibeforr_i_landbrugslandet_opdatering_2013.pdf

Andersen, N. 2012: Vibeforår i landbrugslandet, opdatering 2012.

<http://www.doffyn.dk/upload/file/Vibefor%C3%A5r%20i%20landbrugslandet%20,%20Opdatering%202012.pdf>

Andersen, N. 2011: Vibeforår i landbrugslandet. <http://www.syd fynsnatur.dk/downloads/vibeprojekt2011.pdf>

Andersen, N. 2012: Vibeforår i landbrugslandet. Pandion 11.05.2012. <http://pandion.dof.dk/artikel/vibeforår-i-landbrugslandet-0>

EUROPEAN UNION MANAGEMENT PLAN 2009-2011. Technical Report - 2009 – 033. LAPWING Vanellus vanellus

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/Lapwing%20EU_MP.pdf

Fra over 400 par til under 10/Genbesøg på 4 jyske lokaliteter/Se til Siø:

Ettrup, H. & Bjarne Bak: Nogle træk af danske Vibers *Vanellus vanellus* yngleforhold. DOFT 79, 1985 nr. 1-2.

Holstein, Vagn: Fuglelivet paa Emsidelsborg Gods. Iagttagelser fra 1922 til 1925. DOFT, 20. årgang, hæfte II, september 1926.

Steensberg, Jens O. 2016: Om Viben – DOF's logofugl. En landmands erindringer. Panurus nr. 2. 2016

Hald-Mortensen, Poul: Status over Danmarks ynglefugle, i Status over den danske Dyreverden - Symposium ved Københavns Universitet 26-28. november 1971.

Olsen, Klaus Malling. 1992. Danmarks Fugle –en oversigt. Dansk Ornitologisk Forening. 1992.

Thorup, Ole (comp.) 2006: Breeding Waders in Europe 2000. International Wader Studies 14. International Wader Study Group, UK.

Thorup, O. 2018. Population sizes and trends of breeding meadow birds in Denmark. Wader Study 125(3): 175-189.

<https://www.waderstudygroup.org/article/11925/>

Moshøj, C.M., D.P. Eskildsen, K.S. Jørgensen, M.F. Jørgensen, T. Vikstrøm (2019): Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2018. Årsrapport for Punkttællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening.

https://www.dof.dk/images/projekter/punkttaelling/dokumenter/107071_Punktoptaellingsrapport_2018_endelig.pdf

At tælle Viber op:

Amstrup, O., Bak, M. & Holm, T.E. 2012. Forekomst af ynglefugle i Skjern Enge projektområde i 2011. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 28 s. - Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 14 <http://www.dmu.dk/Pub/TR14.pdf>

Bolton, M., Bamford, R., Blackburn, C., Cromarty, J., Eglington, S., Ratcliffe, N., Sharpe, F., Stanbury, A. & Smart, J. 2011. Assessment of simple survey methods to determine breeding population size and productivity of a plover, the Northern Lapwing *Vanellus vanellus*. Wader Study Group Bull. 118(3): 141–152.

<https://www.waderstudygroup.org/publications/bulletin/bulletin-volume-118/bulletin-volume-118-issue-3/>

Optællingsvejledning for Vibe Ynglefugle: <https://dofbasen.dk/ART/vejledning.php?art=04930>

Nyt fra Vibeværnsfronten:

Artikel i Fyns Amts Avis den 18. marts 2019: <https://www.fyens.dk/langeland/Landbrug-og-ornitologer-gaar-sammen-Flere-fugle-paa-landet/artikel/3331998>

Nyhed på DOF's hjemmeside den 19. februar 2019. Landmænd og fuglevenner vil sammen hjælpe viben: https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1707

Nyhed på Landbrug & Fødevarer 17. april 2019: Fugleelskere og landmænd går sammen om at hjælpe Viben. <https://lf.dk/aktuelt/nyheder/2019/april/fugleelskere-og-landmaend-gaar-sammen-om-at-hjaelpe-viben>

Nyhed på TV2 Øst: <https://www.tv2east.dk/artikel/landmaend-og-fugleelskere-kaemper-redde-sjaelden-fugl>

TV MidtVest 23. april 2019: <https://www.tvmidtvest.dk/artikel/store-organisationer-gaar-sammen-redde-vibe-bestanden-i-danmark>

Horsens Folkeblad 18. april 2019: Bønder og fuglenørder dropper krigen: Lad Viben synge foråret ind igen. <https://hsfo.dk/danmark/Boender-og-fuglenoerder-dropper-krigen-Lad-viben-synge-foraaret-ind-igen/artikel/224619>

Nyhed i Landbrugsavisen 17. april 2019: Fugleelskere og landmænd går sammen om at hjælpe Viben. <https://landbrugsavisen.dk/fugleelskere-og-landm%C3%A6nd-g%C3%A5r-sammen-om-hj%C3%A6lpe-viben>

20. april 2019: <https://landbrugsavisen.dk/landmand-og-ornitolog-er-enige-det-her-kan-rykke-viberne>

20. april 2019: <https://landbrugsavisen.dk/husk-viben-i-det-travle-markarbejde>

23. marts 2019: <https://landbrugsavisen.dk/husk-viben-i-foraarets-markarbejde>

<http://www.dof.dk/viber>

<http://www.lf.dk/viben>

„Kiebitze schützen – Ein Praxishandbuch“ NABU, Dezember 2018.

<https://www.nabu.de/imperia/md/content/nabude/vogelschutz/agrarvoegel/181127-nabu-kiebitzschutz-handbuch.pdf>

RSPB. Faktaarket 1 "Farming for birds - Lapwing".

https://www.rspb.org.uk/Images/lapwing_england_tcm9-207562.pdf

RSPB. Faktaarket 2 "Farming for birds in Wales – Lapwing".

https://www.rspb.org.uk/Images/Englishlapwings1_tcm9-133256.pdf

Schmidt, Jan-Uwe: Kiebitzinseln in der Agrarlandschaft. Von der Störstelle zum Habitat. Springer.

Schmidt JU, Dämmig M, Eilers A, Nachtigall W (2015) Das Bodenbrüterprojekt im Freistaat Sachsen 2009–2013 – Zusammenfassender Ergebnisbericht. Schriftenreihe des LfULG 4/2015, Dresden.

<https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/23882/documents/33794>

Vækst. Nr. 2. April 2019: Landmænd og fuglevenner går sammen om at hjælpe Viben.

<https://centrovice.dk/landbrug/om-centrovice/nyhedsbreve/vaekst/vaekst-nr-2-2019/>

Efterskrift:

Caspersen, Ole Hjorth og Patrik Karlsson Nyed Andersen (2016): Udvikling i Agerlandet 1954-2025 – Kortlægning af markstørrelse, markveje og småbiotoper. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. 67 s. ill. https://static-curis.ku.dk/portal/files/182225215/Udvikling_i_Agerlandet_1954_2025.pdf

Desholm, Mark, Notat om faktorer der påvirker vibens tilstedeværelse som ynglefugl i agerlandet. Internt DOF-notat 2017.

Nyhedsbrev fra Miljø- og Fødevarerministeriet 13.juni 2018. Massiv interesse for økologi hos landmænd.

<https://mfvm.dk/nyheder/nyhed/nyhed/massiv-interesse-for-oekologi-hos-landmaend/>